

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin

Bakalářská práce

DĚJINNÝ VÝVOJ SPIRITUALITY KONGREGACE
ŠKOLSKÝCH SESTER DE NOTRE DAME
V ČESKÝCH ZEMÍCH

Vedoucí práce: doc. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Anežka Bednářová

Studijní obor: Náboženská výchova a etika

Ročník: 3

2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Bednařová Aneta

**Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. dr. Martinu Weisovi
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.**

OBSAH

ÚVOD	5	
1	<u>KOŘENY SPIRITUALITY KONGREGACE</u>	7
1.1	Sv.Petr Fourier a augustiniánská spiritualita	7
1.1.1	K pojmu spiritualita	7
1.1.2	Svatý Petr Fourier	8
1.1.3	Řehole svatého Augustina	9
1.2	Zakladatelka blahoslavená Alexie Le Clerc	10
1.2.1	Hledání	10
1.2.2	Založení společenství	11
1.2.3	Alexiini duchovní život	12
1.3	Kanovničky sv.Augustina z kongregace de Notre Dame ve Francii	13
1.4	Duchovní odkaz svatého Petra Fouriera a blahoslavené Alexie Le Clerc	15
2	<u>ZALOŽENÍ KONGREGACE V ČECHÁCH</u>	16
2.1	Okolnosti vedoucí k založení samostatné větve kongregace	16
2.2	Osobnost P. Gabriela Schneidera	21
2.2.1	Důvěra v Boží prozřetelnost	21
2.2.2	Otec Gabriel Schneider a duchovní vedení	22
2.3	Počáteční rozšíření kongregace	25
3	<u>NÁSLEDNÝ VÝVOJ SPIRITUALITY KONGREGACE</u>	27
3.1	Stanovy a jejich proměna	27
3.2	Některé změny v jednotlivých aspektech řeholního života	38
3.2.1	Čistota	38
3.2.2	Chudoba	39
3.2.3	Poslušnost	42
3.2.4	Úkony zbožnosti	45
3.3	Struktura kongregace a úloha představených	46
4	<u>ODKAZ ZAKLADATELŮ A JEHO VÝVOJ</u>	50
4.1	Chudoba a pokora	50
4.2	Jednota a láska	51
4.3	Důvěra v Boží prozřetelnost	52
4.4	Apoštolát	52
4.5	Mariánská spiritualita	53
4.6	Prožívání charismatu dnes	54
ZÁVĚR	56	
Seznam literatury	58	
Seznam zkratk	60	
Abstrakt	61	

ÚVOD

Každý strom má své kořeny. Nevidíme je, a přece poznáváme jejich sílu, mohutnost, pevnost a životodárnost podle vzhledu stromu, ovoce jež vydává a růstu, který rok co rok můžeme zhodnotit. Obraz stromu se stal pro tuto práci klíčovým. Vývoj spirituality kongregace a vůbec jejího života má svůj začátek v odpovědi zakladatele či zakladatelů na Boží podnět. Vede k angažovanosti v církvi v konkrétní službě. Kongregace Školských sester de Notre Dame vzrostla ve velký strom, jež má své silné kořeny. Jsem členkou této kongregace, a proto velkou motivací ke zpracování vývoje spirituality je mi výzva koncilních dokumentů a dokumentu Jana Pavla II. *Vita consecrata*, kterým je návrat ke kořenům, hledání nového způsobu prožívání zakladatelova charismatu. Další motivací je snaha vytvořit zpracované podklady pro usnadnění formační práce v kongregaci. Nejde jen o formaci nových členek, ale i o formaci trvalou, tedy formaci členek s doživotními sliby.

Psát o vývoji spirituality a nezaměřit se na základ by se podobalo dětské představě o stromu, to znamená většinou bez kořenů. Proto první i druhá část je věnována zakladatelům a jejich úsilí v uskutečňování myšlenky, která vyvstala z daru vnímání potřeby doby. Tou byla snaha poskytnout vzdělání a výchovu dívkám, jež mají být v budoucnu matkami rodin. Ne nadarmo vzniklo známé úsloví: „Ruka, která hýbe kolébkou, hýbe světem.“ Právě nedostatečná péče o dívky vedla zakladatele přes mnohé těžkosti k vytvoření institutu sester, který převezme úkol pozvednout postavení ženy a kvalitu mateřského výchovného poslání i skrze náboženskou formaci. Zakladatelé ve Francii uskutečnili nové dílo, jež pro dobu přelomu 16. a 17. století znamenalo předběhnutí stopadesáti či více let, kdy byly zakládány apoštolské kongregace. Šlo o spojení apoštolského a činného života s řeholním životem v klauzuře. Alexie vtiskla kongregaci počáteční horlivost pro záchranu dívek a také prožívání osobní oddanosti Kristu.

Gabriel Schneider převzal charismata zakladatelů z Francie a v jejich duchu založil novou větev kongregace v Čechách. S houževnatostí a důvěrou v Boží prozřetelnost budoval domy, školy, a hlavně společenství sester.

Jeho duchovní vedení jako spirituála a později superiora mělo upevňující a směřující význam. Řeholní formace sester o kterou se snažil, byla velmi jednoduchá a pozitivní, vždy nasměrována na dobro. Odkaz P. Gabriela je uchováván v srdcích sester a předáván dalším generacím.

Kongregace založená v Čechách je jedna z větví založených na území Evropy po zrušení původního společenství ve Francii v důsledku Velké francouzské revoluce a osvíceneckých reforem. Všechny nové větve spojují společné kořeny a odkaz zakladatelů.

Hlavním posláním těchto společenství je výchova a vzdělání dětí a mládeže, původně orientovaná především na dívky z nižších a středních sociálních vrstev, dnes již zaměřena komplexněji.

Tato práce však nemá za cíl zkoumat vychovatelskou a vzdělávací činnost sester v dějinách české větve kongregace de Notre Dame, ale tématem je dějinný vývoj spirituality. Aby zkoumané téma bylo konkrétnější, je třetí část zaměřena především na dva aspekty. Prvním jsou dějiny stanov a druhým proměny způsobu myšlení a praxe v některých aspektech řeholního života. Kongregace Školských sester de Notre Dame působí v Čechách od roku 1853 a od roku 1909 je institutem papežského práva. Její stanovy vycházejí z řehole sv. Augustina a z tzv. *Velkých Konstitucí* Petra Fouriera z roku 1640. Během půldruhého století života společenství bylo vydáno celkem pět na odpovídající úrovni oficiálně schválených verzí stanov. Zajímavé je pak srovnávání a sledování proměn způsobů myšlení i praxe v některých aspektech řeholního života. Charismatický základ, o který se kongregace opírá, je vyjádřen a analyticky zpracován v poslední kapitole této práce.

Stěžejními prameny se staly materiály uložené v generálním archivu kongregace v Hradci Králové¹, zvláště dokumenty shromážděné v kartonu s názvem „*Dějiny svatých stanov*“ a všechna historická vydání stanov a dále Pamětní knihy kongregace. Základní literaturou pro první kapitolu byly kritičtěji pojaté knihy o životě zakladatelů² a diplomové práce z oblasti dějin kongregace. Část materiálů byla dostupná pouze v samizdatovém vydání, některé pouze ve slovenském překladu. Řadu cenných doplnění a poznámek poskytla ze svých vzpomínek sestra M. Viktorie Havlová.

¹ Archiv Kongregace Školských sester de Notre Dame (v citacích používána zkratka AKŠS).

² BERAN, J. *Gabriel Schneider, zakladatel Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v Čechách I. – II.*, Horažďovice 1931.

TIHONOVÁ, M. C. *Peter Fourier. Svtec pre všetkých*, Bratislava 1999.

Matka Alexie Le Clerc, Olomouc 1991.

1. KOŘENY SPIRITUALITY KONGREGACE

1.1 Svatý Petr Fourier a augustiniánská spiritualita

1.1.1 K pojmu spiritualita

Po přečtení několika odborných prací na téma spiritualita, můžeme říci, že tento pojem je náročné definovat. Uvedme si alespoň několik vyjádření. Vladimír Šatura, SJ v přednášce na téma: Jak se rodí řeholní spiritualita uvádí: „*Pojem spiritualita může být chápán ve dvou významech. V prvním případě je to duchovní nauka jako návod pro duchovní život, dávající přehled o celku a uvádějící do jednotlivých druhů duchovních „cvičení“, a v druhém případě se rozumí spiritualitou praktický duchovní život.*“³ Slovník spirituality upřesňuje rozdíl mezi spirituální teologií a spiritualitou takto: „*Spirituální teologie vyjadřuje systematické obecné pojednání, spiritualita zahrnuje konkrétní realizaci.*“⁴ Tato práce je zaměřená na dějinný vývoj spirituality v Kongregaci Školských sester de Notre Dame ve smyslu právě praktického uskutečňování duchovního života. Slovník dále uvádí: „*...spiritualita je orientace, je to duchovní život, který je intenzivním nasloucháním Duchu, který přebývá v člověku. Spiritualita je živé setkání s Kristem, zdrojem svobody, společenství a věčného života.*“⁵ Můžeme také říci, že jde o cestu, po které kráčíme k nebi. Když se Svatého Otce Benedikta XV. ptali, kolik cest vede do nebe, odpověděl: „*Tolik, kolik je lidí.*“ Je to pravda, ale když hledáme něco, co spojuje všechny tyto cesty přijdeme na to, že je to vzor Ježíše Krista. „*Je pro nás důležité vědět, že spiritualita jednotlivé řehole je jen jako větev na stromě Kristovy spirituality. Ve správně chápaném smyslu je možno říci, že neexistuje vlastně nějaká specifická spiritualita než právě ta jedna, která má svůj základ v Písmu svatém.*“⁶ Z praxe však víme, že jednotlivá řeholní společenství mají svou vlastní konkrétní spiritualitu, ve které něco dominuje. Například u františkánů jde o chudobu, u karmelitánů o kontemplaci, u jezuitů dominuje poslušnost. Pro všechny ale platí: „*Spiritualita je život podle Ducha, který prohlubuje a formuje naši víru.*“⁷

Spiritualita Kongregace Školských sester de Notre Dame je založena na řeholi svatého Augustina. V článku bratří Augustiniánů čteme: „*Spiritualita v naší katolické tradici je*

³ *Sympóziium o rehoľnom žívote : Zborník.* Trnava : Dobrá kniha, 1993, s. 78, ISBN 80-7141-022-5

⁴ GOFFI, T.; DE FOIRES, S. *Slovník spirituality.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 904.

⁵ GOFFI, T.; DE FOIRES, S. *Slovník spirituality.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 5.

⁶ *Sympóziium o rehoľnom žívote : Zborník.* Trnava : Dobrá kniha, 1993, s. 71.

⁷ Srov. GOGOLA, J. OCD, *Řeholní formace,* Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2002, s. 154.

*termín, který se vztahuje k takovým principům inspirovaným evangeliem, které předávané a uváděné v život pod vedením jejich autora (v našem případě svatého Augustina) přibližují člověka ideálům, které nám odkázal Ježíš Kristus.*⁸ Členky kongregace jsou tedy zvány k této konkrétní augustiniánské cestě. A co dominuje? Prozrazuje nám to i název institutu „de Notre Dame“⁹. Konstituce uvádějí: „*Spiritualita naší kongregace je mariánská. Proniká naše sliby, modlitby, společenství, práci i apoštolát.*“¹⁰

1.1.2 Svatý Petr Fourier

„Jádrem každé řeholní spirituality a ‚ospravedlněním její existence‘ je charisma - zvláštní dar Ducha svatého, daný konkrétním osobám pro dobro společenství církve v konkrétním historickém okamžiku. Prvním účelem je tedy služba v církvi, a proto také jedním z rozlišujících kritérií opodstatněnosti zrození či přetrvávající existence institutu je jeho aktuálnost. Adresátem tohoto charismatu je v první etapě vzniku institutu jeho zakladatel (zakladatelé), jehož prvním záměrem není vytvořit novou spiritualitu, nýbrž odpovědět na Boží podněty, které jej pudí ke konkrétní angažovanosti v církvi s ohledem na její potřeby. Druhou etapou je období, kdy se prostřednictvím prvních učedníků vtěluje původní záměr zakladatele do života jiných osob.“¹¹

Kongregace Školských sester de Notre Dame má své kořeny ve Francii v Lotrinsku, kde svatý Petr Fourier a blahoslavená Alexie le Clerc uskutečnili na tehdejší dobu revoluční myšlenku výchovy a vyučování ženské mládeže¹² a stali se tak zakladateli nového ženského řádu „Kanoníček sv. Augustina z kongregace de Notre Dame“

Petr Fourier se narodil 30. listopadu 1565 v Mirecourt. Roku 1578 započal svá studia na univerzitě v Pont-a-Mousson. Zde absolvoval látku gramatiky, rétoriky, filosofie a později i teologie. Studoval s prospěchem, který odpovídal jeho velikému nadání a zbožnosti. V Pont-a-Mousson našel neobvyklé prostředí, které ho připravilo na budoucí dílo. Velmi ho ovlivnil způsob pedagogického působení jezuitů. Od nich získal své humanistické vzdělání, optimistický postoj k lidem, pochopení pro nutnost výchovy v jeho době. Mnoho četl a studoval díla různých autorů v originále včetně církevních otců – hlavně sv. Augustina. Často je citoval v dopise. Byla to doba tridentského koncilu. Petr si naplno osvojil snahu o vnitřní reformu v církvi a apoštolské úkoly doby.

⁸ <http://www.augustiniani.cz/cz/augustin/spiritualita.html>

⁹ volný překlad z francouzštiny do českého jazyka zní: „od naší milé Paní“

¹⁰ Kongregace Školských sester de Notre Dame, Konstituce, s. 21.

¹¹ GOFFI, T.; DE FOIRES, S. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 911.

¹² myslí se venkovská ženská mládež, dívky z privilegovaných vrstev vychovávány a vzdělávány určitým způsobem byly

Ve dvaceti letech vstoupil k regulovaným chórovým kanovníkům v opatství Chaumousey, které bylo tehdy v úpadku. Okolí bylo překvapeno jeho volbou. Je zapotřebí abychom mu porozuměli. Cítil se osobně přitahován duchem svatého Augustina. Chtěl žít řádovým životem bez mnišského zaměření, který by mu dovoloval apoštolskou a pastorační činnost a poskytoval mu i bratrské společenství. To byl původní ideál regulovaných chórových kanovníků.

Ještě se v životě Petra Fouriera uskutečnilo druhé důležité rozhodnutí. Ze tří far, které mu byly nabídnuty v roce 1597 si vybral Mattaincourt, protože tam měl najít podle slov svého bratrance Jana Fouriera „mnoho námahy a málo pozemské odměny“. Byla to velká vesnice ve Vogésách. Její obyvatelé se zabývali zemědělstvím nebo zhotovováním sukna a krajek. Byl tu sice značný blahobyť, ale mravní a náboženský život tomu neodpovídal. Během čtyř let přivedl zanedbanou a nábožensky vlažnou farnost k duchovním rozkvětu. Byl skutečným pastýřem své farnosti, účastnil se jejího života a starostí. Pro Petera Fouriera souvisela pastore se zlepšením sociálních poměrů. Za jeho vedení se stal Mattaincourt opravdovým pastoračním a sociálním reformním centrem.

Francie zaujímala přední místo v počtu univerzit a kolejí, ale venkovský lid zůstával odkázán na místní církevní správu. Tzv. malé školy při farách a kláštorech byly určeny jen pro chlapce, vzdělání dívek¹³ takřka neexistovalo. Proto Petr Fouriere měl v úmyslu založit dvě školy. Jednu pro chlapce a druhou k údivu okolí pro děvčata. A právě tato potřeba vyvolala počátek nového díla, založení společenství sester, které by se jako řeholnice věnovaly výchově a vyučování dívek. Tento úmysl podpořilo setkání s Alexií Le Clerc, která vyjádřila touhu pracovat pro záchranu dívčí mládeže.

Petr Fouriere zemřel v roce 1640 a svatořečen byl 27. 5. 1897.

1.1.3 Řehole svatého Augustina

Uvedli jsme, že Petra Fouriera oslovily Augustinovy spisy. Proto zvolil pro nové společenství sester jako základ řeholi svatého Augustina. Čím je tato řehole charakteristická?

Jde vlastně o stručný souhrn Augustinových duchovních přednášek, které konával pro své mnichy. Cílem je přivést posluchače – řeholníka, k bližšímu zamyšlení nad základními otázkami duchovního života a nechat je v sobě působit. Celá řehole je stavěná na Písmu svatém. Základní myšlenky jsou orientovány na ideál první křesťanské komunity v Jeruzalémě, jak ji známe ze Skutků apoštolů.¹⁴ Proto Augustin vyzdvihuje lásku a jednotu

¹³ až na výjimky dívek z privilegovaných vrstev

¹⁴ Zvláště: *Všichni, kdo uvěřili, byli jedné mysli a jednoho srdce a nikdo neřikal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné.* Sk 4, 32

jako hlavní atributy pro zdárný společný život. Jde tedy o uvedení lásky do denní praxe. Je hned nápadné, že řehole uvádí jen málo konkrétních předpisů nebo nařízení pro jednotlivé případy. Nikdy nejde o detaily, nýbrž vždy o jádro věci – srdce člověka, odkud vede cesta k vnitřnímu, hlubšímu chápání. Vnější úkon nesmí zůstat prázdným gestem, ale být znovu naplněn živým Duchem. Dále Augustin nezdůrazňuje asketismus – asketické úkony projevované navenek. Důraz klade více na život ve společenství jako prostředek přemáhání sobectví. Život ve společenství je pro Augustina prostředek k odstranění individualismu – soustředění se na vlastní „já“, které je největší překážkou v plnění požadavku evangelia. Augustinova řehole je tedy výzvou k rovnosti všech lidí v duchu evangelia. Podle jeho chápání by mělo klášterní společenství nabídnout alternativní model společného života, který se nebude řídit chamtivostí, pýchou a snahou o moc ale vzájemnou láskou.¹⁵

1.2 Zakladatelka blahoslavená Alexie Le Clerc

1.2.1 Hledání

Alexie se narodila 2. února 1576. Přišla na svět ve stejném roce jako svatý Vincenc z Pauly, zatímco v savojském zámku Františku Sáleskému a v mirecourské uličce Petru Fourierovi bylo 10 let. Ve své „Relaci“, kterou napsala z poslušnosti na konci svého života uvádí na prvních stránkách, že měla v mládí ráda společnost, ráda se pěkně oblékala, hudba a tanec byly její vášní. Když onemocněla, někdo jí půjčil knihu o Božím soudu. Zneklidněla, protože uviděla před sebou všechny její chyby. Jakmile se zotavila, rozhodla se jít ke zpovědi. Svě nadšení z obnovy její duše šířila mezi přítelkyněmi. „Známkou velkého povolání je často dojemná a nevinná horlivost, jež pudí duši, aby rozšiřovala dobro, z něhož sama okusila“ píše její životopisec Edmund Renard. Obrácení nebývá nikdy příliš rychlé. Po čtyři roky vítězila u Alexie jednou milost, podruhé přirozenost. Znovu se objevovala ve společnosti svých bývalých přátel. Avšak ve své „Relaci“ píše: „Od té doby byl v mé duši i uprostřed radovánek velký smutek“ Zábavy v ní zanechávaly podivnou hořkost. Prozřetelnost přispěchala na pomoc. Alexiin otec onemocněl a lékař doporučil změnu vzduchu. Odjeli tedy do vesnice Hymont, odkud Alexie chodila do kostela v Mattencourtu. Zde se setkala s Petrem Fourierem. Nejdříve zakusila odmítnutí, když požádala o zpověď. Alexie se cítila zaražena a odmítnuta. „Ztratila jsem zbožnost, jež neměla pevné základy.“ píše později ve své Relaci. Postupně došla k poznání prázdnoty a zbytečnosti zábav, které dříve vyhledávala. Rozhodla se, že od

¹⁵ Srov. AUGUSTIN Z HIPPO, *Řehole pro komunitu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

této chvíle učiní vše, o čem pozná, že se to více líbí Bohu. Se zápalem své duše a svého mládí rázně nastoupila cestu. Oblékla se do tmavých šatů a na hlavu si dala bílý závoj, jaký nosily venkovské dívky. Nezviklal ji výsměch lidí. Toužila po Bohu, ale byla ještě nezkušená na této cestě. Potřebovala ukázat směr. Rozhodla se jít k Petru Fourierovi, přestože byla nedávno odmítnuta. Tentokrát ji pryč neposlal, ale pečlivě zkoumal a zkoušel Alexii, zda je její směr od Boha. Půl roku byla vedena cestou očišťování. Mezitím okolí sledovalo, jakou cestou se Alexie vydá. Otec ji chtěl poslat do kláštera třetího řádu svaté Alžběty. Alexie čekala na Boží znamení. Dostala jej. Zdál se jí sen: Viděla svatou Alžbětu a svatou Kláru. Představila se jim a žádala, aby ji přijaly za svou dceru. Ale ani jedna nechtěla. Alexie v Relaci píše: „Ukázaly mi na něco uprostřed sloupů a pravily, že tam je mé povolání. Byla to kolébka, do níž se dávají spát děti, doprostřed ní bylo zasazeno ovesné stéblo, nesoucí klas s latou a zrnem... vedle kolébky bylo veliké železné kladivo, které samočinně bušilo do stébla podle toho, jak se kolébka nakláněla. Napadlo mi, že řád, ve kterém budu, zakusí mnohá pronásledování, ale nebude zrušen. To mělo naznačit křehké stéblo, které nebylo kladivem přeraženo ani zlámáno, neboť Bůh jej posílil a upevnil“ Tato vize se uskutečnila, neboť kolikrát v minulých stoletích dopadlo kladivo na stéblo, ohýbalo je, ale nezlomilo. Kolik „útěků do Egypta“ tato kongregace zakusila, kolik nenávisti pocítila.

„Je třeba vystavět dům, kde by se konalo co nejvíce dobra“ – neustále říkala svému zpovědníku. Fourier byl však opatrný. Dlouho odmítal. V modlitbě hledal Boží vůli. Nakonec jí řekl: „Jděte a hledejte si družky.“

1.2.2 Založení společenství

Alexie našla čtyři společnice. Vánoce 1597 jsou časem narození kongregace. Při vánoční mši se zasvětilo pět dívek Bohu. Za svého duchovního vůdce si zvolily právě Petra Fouriera, který se rozhodl pro reformátorský čin – spojit klauzuru s vyučováním, což v ženských řeholních společenstvích dosud nepřipadalo v úvahu.¹⁶ Obrátil se s návrhem na Toulského biskupa a vypracoval předběžné stanovky. V září 1598 svolala biskup shromáždění, které je mělo přezkoumat. Zcela dle očekávání se zvedla vlna odporu proti kombinaci klauzura – škola, nicméně biskup dal Petrovi ústní svolení v díle pokračovat. Sestry již

¹⁶ V té době již působily sestry voršilky, které však neměly uznanou klauzuru a nebyly považovány za řeholnice, neboť na konci 16. století platilo toto označení jen pro sestry s klauzурou a slavnými sliby. Společnost sv. Voršily založila roku 1535 Anděla Merici v Brescii. Členky se ujímaly chudých dívek a staraly se o jejich výchovu. Zprvu žily sestry ve svých rodinách, později začaly bydlet společně a vytvořily tak kongregovanou formu Společnosti sv. Voršily. Brzy se dostaly i do Francie. Tridentský koncil však tuto formu společenství neuznal a sestry musely přijmout úpravy: řeholi sv. Augustina, papežskou klauzuru a slavné sliby. Vznikl tak Řád sv. Voršily. Později se opět vrátily ke školské činnosti. Blíže k tomu HRUDNÍKOVÁ, M. c. d., s. 279 – 280.

předtím založily první školu v Poussay. V roce 1603 se usadily v Nancy. Karel Lotrinský, biskup metský a štrasburský, lotrinský primas a papežský legát pro tři biskupství v jedné osobě, byl činnosti sester nakloněn a 8. 12. 1603 podepsal *Schválení Kongregace de Notre Dame z Mattaincourtu*.¹⁷

1.2.3 Alexiin duchovní život

Alexie již v devatenácti letech objevila prázdnotu svého života. Navzdory tomu, že měla vše potřebné ke štěstí: rodinu, majetek, vzdělání, krásu, nevlastnila nic z toho, co by naplnilo její touhu. V duši měla podobnou otázku jako bohatý mladík z evangelia: „Mistře, co mám dělat, abych získal věčný život?“¹⁸ Odpověď zněla: „Chceš-li, ... jdi ...“ Alexie chtěla. Pro získání věčného života je potřebné něco vykonat. Jde za farářem Mattaincourtským. Po první zpovědi už netancuje, nestará se o své šaty. Často se modlí a je stále úslušnější. Alexie našla v Petru Fourierovi duchovního vůdce i zpovědníka v jedné osobě. Petr sám „zamilovaný“ do Krista vedl Alexii ke Kristocentrické spiritualitě. Původně úplně cizí Bůh se jí stal velmi blízkým a to změnilo její život. I Alexie toužila po jednotě s Ním, jak to dokazuje v modlitbě: „Uděl mi tu milost, Pane, abys byl ty vždy ve mně a já v tobě. Dej, ať zůstáváme navždy spojeni tímto poutem lásky.“ O svém obrácení napsala: „Zdálo se mi, že mi bylo odňato všecko, co bylo v mém nitru, a byl mi dán nový duch.“ Rozešla se s minulostí a rozhodla se činit „co se Bohu více líbí, i kdyby měla zemřít.“

„Alexie byla dcerou velkého mlčení“, napsala o ní Matka Angelika, která měla výsadu důvěrně ji znát. Je zajímavé, že mlčení je charakteristickým znakem vnitřních lidí, ale Alexie byla vychovatelkou. Nástrojem jejího apoštolátu byla řeč, slovo. Nejlepší vychovatel působí nejučinněji, když mlčí. Ten, kdo nejlépe zvnitřní své žáky, naváže spojení s Bohem, přítomným v jejich duši, má potom ustoupit před tajemstvím setkání duše s Bohem, které je čistě osobní. Chtít se dítěti vnučovat, utvářet je podle sebe, by bylo profanací. O vychovatelských darech Matky Alexie se nám dochovalo jen to, že její mlčení bylo veliké, vznešené, plné Boha. Kdosi řekl, že mlčení odhaluje hlubiny života. Pozorujeme-li mlčení Alexie, objevujeme její duši, neboť mlčením chránila hluboký vnitřní život, život spojení s Bohem. Dalším znakem duše Alexiiny byla pokora. Nebyla pokornou od narození, ale stala se pokornou, protože byla dána do dobré školy, vychovatelské školy Petra Fouriera. Ten ji od začátku velmi pokořoval, zvláště pro její extáze, aby poznal pravost nebo přelud těchto jevů. Pro Fouriera pojetí řeholního života nebylo všelijaké.. Dokazuje to předmluva k Pravidlům, která napsal pro kongregaci Notre Dame. Uvádí: „Dcero Boží, Král slávy patří na tvou

¹⁷ Srov. TIHONOVÁ, M. C. *Peter Fourier. Svtec pre všetkých*, Bratislava 1999, s. 86.

¹⁸ Mk 10,17

krásu...“ a předtím připomíná dceru odvážnou a statečnou, která vyhledává chudobu, námahu, pohrdání, pokoření, po nich toužebně volá, jestliže nepřicházejí. Řeholní život jeho dcer má být jakýmsi nebem, kde se konají skutky svatých a kde se ke svatosti vychovávají. Mazlením a něžnostmi se nikdo nestal svatým. S voláním Božím si nelze zahrávat...

Při posudku svatosti jsou pokora a bliženská láska dva nerozlučné znaky. Alexie přitahovala, protože její dobrotu prozařovala pokorou. Mnozí lidé jsou dobří, ale nepřitahují nás úplně pro nedostatek průhlednosti. Nedovolí, aby Bůh úplně pronikl jejich duši, něco v jejich „já“ tomu zabraňuje. K Alexii se ale brzy tlačili lidé trpící, nepohodlní a hlavně těžké povahy. Matka Angelika píše: „Tak se vžila do utrpení druhých, že je učinila svým vlastním utrpením.“

Není možné mluvit o Alexii a nevzpomenout také její zvláštní horlivost v úctě k Panně Marii. Už na počátku řeholního života pochopila, jak je Pánu milé, když duše k němu přicházejí skrze jeho Matku. Sama ze vztahu k Panně Marii dospěla k hluboké prostotě a tu doporučovala jiným se slovy: „Je to jedna z důležitých dispozic, které si Bůh přeje, aby se s námi úplně spojil.“ Svým sestřám doporučuje důvěru k Panně Marii takto: „Je vaší dobrotivou Matkou, jděte k ní s důvěrou.“

Matka Alexie zemřela 9. ledna 1622. Blahořečena byla papežem Piem XII. 4. května 1947 v Římě¹⁹.

1.3 Kanovníčky sv. Augustina z kongregace de Notre Dame ve Francii

Alexie měla vizi založit jiné společenství než znala. Měla možnost poznat řeholi klarisek, ale byla si vědoma, že není povolána stát se klariskou. Rodiče ji násilím umístili k sestřám sv. Alžběty, ale poznala jak nedostatečný je tento klášterní život, kde mohli přicházet lidé zvenku a řeholní pořádek se nedodržoval. Předběhla svou dobu a představovala si apoštolskou kongregaci. A Petr Fouriere přichází s myšlenkou vychovat z nového společenství učitelky pro dívčí školy. Šlo o odpověď na nejnaléhavější potřebu doby.

Nejdříve sestry žily u zbožných dam z opatství v Poussay. Během osmidenních duchovních cvičení měly členky nového společenství v samotě, mlčení, modlitbě a postech rozlišit konkrétní podobu svého povolání. Na konci Petr konstatuje: chtějí žít společně, zasvětit se sliby v novém řádu a věnovat se apoštolátu bezplatným vyučováním děvčat.

¹⁹ Dekret oznamující blahořečení Matky Alexie byl vyhlášen Piem XII. 20. června 1943, na svátek Nejsvětější Trojice v Římě. Srov. *Matka Alexie Le Clerc*. Olomouc 1991, s. 91.

Povolání prvních sester bylo v mnohém ovlivněno silou Alexiiny osobnosti, ale především velkou láskou k Bohu, která naplňovala každou z nich. Byly si vědomy, že jsou zakladatelkami a laťku řeholního života postavily velmi vysoko. Naše změkčilá doba těžko chápe jejich touhu po velkých skutcích pokání. Po půl roce se sestry přestěhovaly do Mattaincourtu. Přicházela nová děvčata. Starost o nesla Alexie. Brala tuto službu jako kříž a Boží vůli. V konstitucích později je uvedeno, že představená kongregace se nebude nazývat ani abatyše, ani převorka, ani paní, ani dáma, ale jen jednoduše Matka. První životopisec Jean Bedel popisuje život prvních sester jako život v chudobě, která hraničila s nedostatkem, jestliže prostředky na živobytí si musely zajišťovat praním, šitím a vyšíváním v době po vyučování. Sestry tak chtěly čelit pomluvám, že obírají rodiče žáček o majetek.

V roce 1609 nastalo období zkoušek. Některé sestry odešly, protože rodiče nechtěli dávat své dcery do kláštera, který neměl oficiální schválení. Sestry byly přinuceny k určitým ústupkům, například se muselo ustanovit věno při vstupu, musela být přijatá klauzura, sestry zakládaly nové domy podle přání majetných dobrodinců apod. Na duchovnost nových sester měli vliv kromě zakladatele také otcové jezuité, především proto, že v potridentské době se zavázali vzít si na starost úlohu výchovy mládeže,²⁰ a dále proto, že byli zpovědníky prvních sester a Matka Alexie měla velkou důvěru k jejich vedení. Upozorňovali například sestry, že neumírněné kající skutky, jež praktikují, nejsou v souladu se způsobem života, který si vybraly.

Nové společenství bylo v mnohých aspektech dítětem své doby, ale vyznačovalo se neobyčejnou pružností a přizpůsobivostí. Následováním hodná je především jednota prvních sester, jejich apoštolská horlivost a důvěra v Boha, kterou osvědčovaly v chudobě.

Při smrti Petra Fouriera (1640) měla kongregace de Notre Dame šedesát klášterů, čtyři z nich mimo Francii. Před revolucí (1790) stoupl počet na devadesát, dvacet z nich bylo v cizině. Žilo v nich asi čtyři tisíce řeholnic.

Duchovní projekt Petra Fouriera narážel na mnohé překážky, ale charismatický náboj jeho myšlenek přežil i Velkou francouzskou revoluci, šířil se dál přes územní hranice do Německa.

²⁰ Školství bylo jedním z preferovaných oborů působení řádu. Jezuitský řád vytvořil systém vzdělávání, respektive škol, který dosahoval značných úspěchů. Nebyl vytvořen zcela originální pedagogický systém, jezuité čerpali z osvědčených zdrojů, a co bylo hlavní, dokázali vtisknout svým učebním metodám i výuce pevný řád. Základem jejich školství byl studijní řád. Ten se tvořil v podstatě dlouhá desetiletí. Jeho konečná podoba byla schválena až v roce 1599, hlavní principy se však zformovaly už v době působení zakladatele řádu, sv. Ignáce z Loyoly. Studijní řád vstoupil do dějin pod názvem Ratio studiorum atque Institutiones scholasticae Societatis Jesu.

1.4 Duchovní odkaz svatého Petra Fouriera a blahoslavené

Alexie Le Clerc

Všem prospět, nikomu neškodit. Toto heslo si Fouriere zvolil nejen pro uskutečňování dobra ve svém životě, ale odkázal tuto myšlenku i sesterskému společenství, které založil. Sám projevoval horlivě milosrdenství tam, kde našel strádající a potřebné. Viděl zanedbané děti a nevzdělané dívky, ve kterých viděl budoucí matky rodin a vychovatelky svých dětí. Proto tolik usiloval o vytvoření možnosti vzdělávání děvčat.

Svatý Petr žil **duchem chudoby a pokory**. Svým příkladem učil těmto ctnostem svěřené duše, včetně sester, které měly i jako učitelky svou službu konat s pokorou a v duchu chudoby.

Pravidlem blahoslavené Alexie bylo: **„Konat co nejvíce dobra.“** Alexie si přála, aby se i její sestry tímto pravidlem řídily. Věděla, že dívky bez řádné výchovy a vzdělání mohou podlehnout snadno nebezpečným věcem. Velmi starostlivě učil Boží bázní a dalším věcem, které pomáhají dobře žít. Tyto myšlenky ji vedly při výchově a vyučování děvčat.

Před svou smrtí odkázala sestrám **jednotu a lásku**, jež jsou podle jejích slov jediné prostředky k zachování řádu a k plodnému apoštolátu.

Zakladatelé vložili kongregaci do **ochrany Panny Marie**. Název je spojen s posláním. Konstituce uvádějí: *„V následování Krista je nám vzorem Panna Maria, Matka církve a ochránkyně naší kongregace. Jako ona chceme se i my snažit, aby Kristus rostl v nás i v bližních.“*²¹

²¹ Konstituce, odst. č. 5.

2 ZALOŽENÍ KONGREGACE V ČECHÁCH

2.1 Okolnosti vedoucí k založení samostatné větve kongregace

Po Boromejkách jsou Školské sestry v pořadí druhou ženskou kongregací, jež začala v Čechách působit. Jejím zakladatelem se stal venkovský kaplan Gabriel Schneider, rodák z jihočeské Křemže. Během několikaletého působení na Chodsku poznal neutěšený stav místních obecných škol - např. v Klenčí pod Čerchovem mělo ve dvou malých třídách sedět 160 dětí a vyučování bylo možné jen proto, že se všichni zapsaní nedostavovali. Byl si vědom významu dětství pro formování lidské osobnosti a rozhodl se křesťanské výchově dítěte věnovat všechny své síly.²²

Dvanáctého srpna 1842 přesídlil jako kaplan do chodského Hyršova, který se stal místem vzniku Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame. Narozdíl od předchozích působišť byla tato obec německá. V té době byl už Schneider oblíbeným a vyhledávaným knězem v širokém okolí, přicházeli za ním lidé asi z 30 vesnic. Založil zde spolek dívek a panen a horlivě se jim věnoval, neboť se mu v mysli začínal rodit plán. V hyršovské škole byly poměry ještě neutěšenější než v Klenčí: v jediné třídě se tísnilo 130 dětí, chlapců i děvčat, takže řádná výuka byla nemožná. Pater Gabriel se rozhodl založit zde dívčí vychovávací ústav pod vedením řeholnic; ačkoli sám byl bez prostředků, získal pro svůj plán místního dobrodince Michaela Schmidtpetera a jeho dvě sestry, kteří slíbili finanční podporu, a několik dívek, jež bylo ochotno v budoucnu do družiny vstoupit a dát jí věno. Po schválení svých záměrů zpovědníkem a duchovním rádcem, českobudějovickým kanovníkem dr. Vojtěchem Mokřým se obrátil na školské sestry do Štýrského Hradce. Školské sestry se sice nacházely i v bližším Mnichově, ale bylo zde nebezpečí, že by zavedení kongregace z ciziny mohlo narazit u úřadů. Schneider se domníval, že se v Hradci jedná o tytéž sestry jako v Mnichově, ve skutečnosti šlo o Školské sestry sv. Františka.²³ Začal

²² AKŠS, *100 let Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame*. s. 10.

²³ Kongregaci Školských sester sv. Františka (OSF) založila r. 1843 v Grazu františkánská terciářka, učitelka Antonie Lamplová (1807-1851). Členky byly regulované terciářky, neměly klauzuru a jejich základním požadavkem byla jednota modlitby a práce. Zaměřily se na výchovu a vzdělávání dětí a mládeže z nižších

s nimi vyjednávat a v červenci 1846 vypravil do Štýrska dvě první kandidátky - Markétu Grallovou a Barboru Seidlovou. Měly zde získat přiměřené vzdělání, vykonat roční noviciát, a poté se vrátit do Hyršova v doprovodu dvou starších "vypůjčených" sester a otevřít školu. Mezitím byl v Hyršově zakoupen pozemek a začalo se s budováním školy a konventu. Pro nedostatek peněz pokračovala stavba jen s velkými obtížemi. Koncem roku byly vyslány do Štýrského Hradce dvě další kandidátky a první dvě přijaly 15. 5. 1847 řeholní roucho. V jednáních mezi představenou tamějšího mateřince sestrou Františkou a P. Schneiderem se začaly objevovat drobné neshody, které by však začatou spoluprací nepřerušily, nebyť revolučních událostí 1848. Po březnových bouřích se obě čekatelky (Marie Grallová, Terezie Baumannová) a novicka M. Magdalena Seidlová vrátily domů (Markéta Grallová - s. Jana Nepomucena - zemřela v Hradci na plicní chorobu).

Schneider byl bez peněz, téměř ze všech slíbených podpor sešlo a k povolení dívčí školy se úřady stále nevyjadřovaly. Sestra Františka radila počkat na klidnější časy. Přesto 1. října 1848 otevřel v částečně dostavěné budově novou dívčí školu, zatím bez úředního schválení. „Učitelství sbor“ tvořily tři výše uvedené dívky z Hradce, dvě nové (Anna Wittmannová a Františka Mayerová) a hyršovský kaplan. Na podzim bylo další vyjednávání se Štýrským Hradcem přerušeno úplně.

Dvanáctého července 1849 napsal P. Schneider generální představené školských sester v Mnichově - Terezii Gerhardingerové.²⁴ Vyslovila ochotu ke spolupraci a v září se přijela do Hyršova podívat. Slíbila poslat sem dvě i více schopných sester, jakmile dojde schválení zemského úřadu (příchod sester cizí státní příslušnosti byl žádán jen prozatímně na výpomoc, dokud se nedoplní řady z domácího dorostu) a biskupského ordinariátu. To ovšem trvalo další

sociálních vrstev. R. 1888 přišly do Čech a založily zde samostatnou větev kongregace. Podrobněji HRUDNÍKOVÁ, M. c. d., s. 261-264.

²⁴ Arme Schulschwester von unserer lieben Frau (Chudé Školské sestry naší Paní) založila Terezie Gerhardingerová, bývalá žákyně školy chórových řeholnic de Notre Dame, rozpuštěné za osvětských reforem, 24. 10. 1833 v bavorském Neunburgu vorm Walde. Řeholní pravidla vypracovala podle Fourierových chórových řeholnic de Notre Dame a zaměřila se na výchovu a vzdělání chudých dětí a mládeže. R. 1859 přišly první sestry do Javorníka ve Slezsku a postupně vznikaly další filiálky na Moravě a na Slovensku. R. 1923 byla ve Slavkově u Brna zřízena samostatná Československá provincie. Více k tomu HRUDNÍKOVÁ, M. c. d., s. 177-180.

řadu měsíců a lidé se začali ostře stavět proti hyršovskému kaplanovi i faráři, který Schneidera podporoval. Věc se dostala až na budějovickou konzistoř. V únoru 1850 přišel dopis z Mnichova, že tamější ordinariát nedoporučuje sestřím převzetí ústavu za současných podmínek, prý bude lépe vyčkat. Teprve v květnu se v Hyršově dočkali kladné odpovědi zemského úřadu; ke schválení stačilo dodat jen písemné vyjádření mnichovské generální představené o ochotě ústav převzít a osnovy, podle nichž se bude vyučovat. Po několika výzvách přišlo koncem června prohlášení z Mnichova, ve kterém sestra Terezie, zřejmě s nepřilíš velkou ochotou, schvalovala převzetí ústavu pod podmínkou, že Hyršov zůstane přímou mnichovskou filiálkou, dokud nebude v Čechách zřízen vlastní mateřinec.²⁵

V Praze byly nyní úřady Schneiderovu plánu nakloněny a dostal příslib podpory od několika vlivných osob, zejména školního rady Maresche. Chybělo však ještě schválení z Vídně, které se značně protahovalo, a navíc Mnichov ohlásil, že ústav zatím převzít nemůže. Nový školní rok 1850/1851 začal v hyršovské škole v nejistotě a obavách. Odpůrců přibývalo, lidé nevěřili, že sestry někdy přijdou, rodiče vyučujících čekatelek se bouřili. Koncem listopadu přijela do Hyršova Ct. Matka Terezie a žádala vyslání kandidátek do Mnichova. Odjely čtyři: Marie Grallová, Anna Wittmannová, Marie Stockingerová a Terezie Bauerlová. Mezitím ve Vídni už v říjnu povolili usídlení bavorských sester, potvrzení však dostali v Hyršově až koncem prosince. Od začátku nového roku přicházely dopisy s dotazy světských i církevních úřadů, kdy už sestry přijdou a proč se vše tak protahuje.²⁶ O věc projevila zájem i kněžna Kateřina z Hohenzollernu v nedaleké Bystřici u Klatov, která hodlala zřídit na svém panství dvoutřídní dívčí školu pod vedením školských sester. Poslala přímluvný dopis arcibiskupovi do Mnichova a Schneiderovi poskytla finanční podporu.

Situace se už stávala téměř neudržitelnou, když 30. listopadu 1851 konečně přijely

²⁵ Mateřinec – ústřední dům kongregace, sídlo generální představené a její rady (příp. provinciální mateřinec – sídlo provinciální představené); Filiálky – ostatní domy zřizované mateřincem.

²⁶ Váhání mnichovských sester k obsazení filiálky v Hyršově je zcela pochopitelné. Za celým zdejším podnikem stál obyčejný venkovský kaplan a finanční zabezpečení ústavu bylo velmi nejisté. Navíc ležel Hyršov v cizí zemi, což přinášelo další těžkosti s úřady, a v neposlední řadě se kongregace sama nacházela v obtížné situaci a neměla pracovních sil nazbyt. Blíže k tomu BERAN, J. *Gabriel Schneider, zakladatel kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v Čechách*, I. s. 48 an.

do Hyršova 3 sestry, 1 čekatelka a 2 chovanky z Mnichova. Výuku nyní převzaly kvalifikované a schopné učitelky, řada bývalých příznivců se opět naklonila na stranu P. Gabriela a navíc přišel dopis od nového českobudějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka²⁷ intronizován 1. listopadu 1851 ujišťující o všestranné podpoře.²⁸ Několik měsíců se vše slibně vyvíjelo, pak ale začalo docházet k neshodám mezi mnichovským mateřincem a hyršovskou filiálkou. Sestry sem poslané měly chatrné zdraví a také se objevovaly spory ve vedení ústavu. Navíc v té době probíhaly boje o schválení stanov bavorské kongregace a generální představená se dostala do sporu s tamějším arcibiskupem. Schneider, aniž to tušil, přikláněl se v názorech na arcibiskupovu stranu. V Mnichově byl nedostatek sester, obláčku a sliby momentálně neměly povoleny a stále hrozilo nebezpečí odvolání řeholnic z Hyršova. Aby mu předešel, odjel v srpnu 1852 P. Gabriel do Mnichova. Zde předložil arcibiskupovi plán založení vlastního mateřince v Hyršově²⁹ a s jeho souhlasem odvezl domů své čtyři čekatelky, z nichž dvě již byly oblečeny. Další obláčka však nemohla být vykonána, dokud nedojde ke schválení stanov sester v Mnichově. Jednání s generální představenou se mezitím přiostrhovala a mnichovský i budějovický biskup radili k založení vlastního, na Bavorsku úplně nezávislého mateřince. V červnu 1853 přišlo z Říma povolení k obláčce a skládání slibů, v té samé době byly dvě sestry z Hyršova na vlastní žádost propuštěny, třetí sestra – Rafaela Landthalerová - dobrovolně zůstala. Tím byl přerušen veškerý styk s Mnichovem a P. Schneider začal stavět od základů.

Již dříve dostal od mnichovského arcibiskupa řeholi zpracovanou P. Fourierem a podle ní sestavil pro své sestry stanovy, které 2. 8. 1853 biskup Jirsík schválil. Potřebná povolení zemských úřadů měl v ruce z dřívějšíka, biskup byl věci nakloněn, takže založení české kongregace nestálo nic v cestě. Patnáctého srpna 1853 v hyršovském kostele složily dvě novicky oblékané v Mnichově řeholní sliby do rukou českobudějovického kanovníka

²⁷ intronizován 1. listopadu 1851

²⁸ Dopis obsahoval též 2 dekrety; jako vyjádření své přízně jmenoval Jirsík hyršovského faráře Kašpara Černého svým notářem a kaplanu Gabrielu Schneiderovi udělil právo nosit synodalie. Srov. TAMTÉŽ, s. 91.

²⁹ ovšem stále spojeného s mnichovským

Vojtěcha Mokrého a šest kandidátek přijalo řeholní oděv.³⁰ Slavnosti se zúčastnil lid ze širokého okolí; od začátku bylo zjevné, že doba je pro rozšíření kongregace příhodná. Zatímco staré řády, v nichž se stále udržoval osvícenský duch, potřebovaly různé reformy, jež se někde zdařily (cisterciáci, premonstráti, kapucíni) a jinde ztroskotaly (piaristé, augustiniáni, eremité),³¹ nová společenství, která reformy nepotřebovala a plně přizpůsobila svou činnost potřebám doby, získala u lidu široký ohlas. Přestože ateismus v 19. století vzrůstal od desetiletí k desetiletí, s církví se stále počítalo a působení řeholních osob na poli sociálním a vzdělávacím nikdo nebránil, tím spíše, že v určitých oblastech³² byla jejich činnost opravdu průkopnická.

Do pensionátu v Hyršově se hlásilo stále větší množství chovanek a řeholních čekatelek. Dům brzy nestačil, proto byla uspořádána sbírka a na jaře 1854 kongregace zakoupila objekt bývalého minoritského kláštera v Horažďovicích³³ jako budoucí mateřinec. Po nutných stavebních úpravách se sem na podzim přestěhovaly sestry,³⁴ většina chovanek a také Gabriel Schneider, který byl pro slabé zdraví poslán do Horažďovic na odpočinek jako spirituál chudých školských sester.³⁵ Dvacátého devátého října proběhla další obláčka a sliby loňských novic; společenství tvořilo nyní 13 řeholnic.

³⁰ Sliby složily M. Remigie Stockingerová a M. Armella Widtmannová, do noviciátu byly přijaty Terezie Baumannová (M. Aloisie), Marie Grallová (M. Jana Nepomucena), Celestina Franzová (M. Terezie od Ježíše), Anna Singerová (M. Alfonsa), Marie Mayerová (M. Francisca de Chantal) a Terezie Bayerlová (M. Klára). Srov. BERAN, J. *Gabriel Schneider II.* s. 8.

³¹ Blíže k tomu KADLEC, J. *Přehled II.* s. 224 – 225.

³² např. vzdělávání dívek

³³ Klášter sv. archanděla Michaela založil pro řád Menších bratří sv. Františka r. 1330 horažďovický měšťan Theodorik Mečif. Za husitských válek byl zničen a téměř sto let zůstal v troskách. R. 1504 jej restauroval Půta V. Švihovský ze Skály a Ryzenburku a uvedl tam několik bratří. Po jeho smrti byli minorité opět vyhnáni a klášter obsazen sektou „pikartů“. Roku 1622 přivedl Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí království českého, minority do Horažďovic znovu. Klášter pak trval až do r. 1814, kdy byl dle josefínských zákonů zrušen pro nedostatečný počet členů konventu. Majetek byl zčásti rozprodán soukromníkům, od nichž Schneider budovu zakoupil. AKŠS, *100 let Kongregace*, s. 31 – 32.

³⁴ v Hyršově zůstaly jen 3

³⁵ Ještě předtím, 18. 8. 1853, byl Gabriel Schneider jmenován od biskupa Jirsíka biskupským notářem za horlivé působení v diecézi. Podrobněji BERAN, J. *Gabriel Schneider II.*, s. 8.

2.2 Osobnost P. Gabriela Schneidera

2.2.1 Důvěra v Boží prozřetelnost

Bůh obdarovává jednotlivého člověka dary, kterými chce obohatit lidstvo. Záleží však na člověku, zda dary - hřivny rozvine nebo „ukryje“. P. Gabriel byl obdařen schopností důvěřovat v Boží prozřetelnost. Tato schopnost musela být živena těžkými zkouškami, které se staly prostředkem k vytvoření pevných základů dílu tak obdivuhodnému.

Jestliže se dá měřit míra zbožnosti a jestli existují určitá kritéria svatosti, určitě jedním z nejdůležitějších ukazatelů je, zda a nakolik dotyčný člověk důvěřuje Bohu.

Nahlédněme do některých situací, kde se důvěra v Boží prozřetelnost P. Gabriela zvlášť projevila.

Cesta povolání byla ohrožena nedostatkem finančních prostředků, v průběhu studia mu zemřel otec. Ale po přijetí do semináře mu bylo přiděleno i stipendium. Boží prozřetelnost se postarala i o dobrého duchovního vůdce v osobě horlivého kněze Dr. Vojtěcha Mokrého a poslala mu i přátele (seminaristy Krbečka a Sedláka) s kterými se vzájemně povzbuzovali k zbožnosti.

Jako kaplan v Hyršově si uvědomoval potřeby místního obyvatelstva a zároveň potřeby doby. Boží prozřetelnost si ho takto připravovala na dílo, pro které si ho vyvolila. Brzy pochopil, jak je důležité pro rodinu a společnost, aby děvčata – ženy byly dobře vychované. Stále ho neopouštěla myšlenka na výchovný ústav pro děvčata, který by vedly řeholní sestry.

Když s finanční pomocí Michaela Schmidtpetra se začalo se stavbou kláštera a ústavu a současně bylo zahájeno vyjednávání se sestrami ze Štýrského Hradce o převzetí ústavu, přišla do těchto plánů těžká nemoc, nedostatek peněz i problémy ve vyjednávání se sestrami. Mnozí se proto obrátili proti němu. Otec Gabriel se však nedal zvíkat, hrdinsky přestál i tyto bolestné zkoušky a stal se vzorem vytrvalé důvěry v Boží prozřetelnost.

Byl přesvědčený, že započaté dílo je vůle Boží a slouží k Boží cti a slávě. Proto pevně důvěřoval, že Bůh své dílo dokončí. Na jaře roku 1848 byla s dovolením školských úřadů otevřena dvoutřídní škola. Vyučovaly v ní učitelky, které se vrátily ze Štýrského Hradce.

V červnu roku 1849 napsal svůj první list generální představené Školských sester M. Terezii Gerhardinger v Mnichově. S důvěrou se na ni obrátil netušíc, že vyjednávání se protáhne na celé tři roky. Bylo to období proseb psaní, vybavování... Obětoval všechnen svůj čas, energii i zdraví jen aby se uskutečnilo dílo, které považoval za Boží. V jeho listech Matce Terezii je vidět hluboká pokora, ale i houževnatost a neochvějná víra. Všechny těžkosti

svěřoval Boží prozřetelnosti, a bylo jich tolik, že bez hluboké víry a Boží pomoci by to sotva zvládl.

Matka Terezie nejdříve sestry přislíbila, ale potom měla různé obavy a od svých slibů pouštěla. Plynul měsíc za měsícem, plný nejistoty a utrpení. Otec Gabriel píše aby i sám sebe uklidnil: „Moje důvěra v Boha je tím větší, čím více překážek se mi staví do cesty.“³⁶

S velkými těžkostmi a obětmi vybavoval všechna povolení od vlády i od církevních nadřízených. Nakonec, když se celé záležitosti ujal i pražský kardinál, přišlo povolení, že sestry z Bavorska mohou vyučovat v Hyršově. Avšak sestry z Mnichova stále nepřicházely. Jiný na jeho místě by už všechno nechal tak, nevydržel by snášet všechny těžkosti a nedůvěru, s kterou se setkával. Vždyť navzdory všemu úsilí a námaze ani po pěti letech ještě v Hyršově žádné sestry nebyly. A k tomu všemu měl ještě P. Gabriel starosti s už fungující školou a se zabezpečením živobytí pro čekatelky. Lidé ho už nechtěli ani podporovat, dokud tam nebudou sestry. Když konečně poslala generální představená z Mnichova tři sestry, na chvíli byl P. Gabriel šťastný. Ale přišly další problémy. Protože nebyl zajištěný dostatečný fond na udržení ústavu, roku 1853 odvolala generální představená své sestry zpět do Bavorska. Další rána teď, když už si myslel, že to nejhorší je za ním. Ale navzdory tomu všemu vytrval ve své důvěře v Boha, děkoval mu za všechnu jeho dobrotu, a prosil o další pomoc.

Do Hyršova se vrátily čekatelky, které se v Mnichově připravovaly na své povolání. Přihlásily se i nové čekatelky, takže českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík se rozhodl sám vykonat v Hyršově profes i obláčku. Začala se psát nová kapitola v životě mladé řeholní rodiny v Hyršově. Ale to všechno byl jen začátek velkého díla, které začal otec Gabriel s pomocí Boží budovat. A Bůh, k jehož cti pracoval, byl s ním a takřka mu naznačoval prostředky i cestu, po které měl kráčet.

2.2.2 Otec Gabriel Schneider a duchovní vedení

Ve svých farnostech se P. Gabriel věnoval horlivě pastoraci, zvláště skrze svátost smíření. Kajícníků přibývalo, ale místní duchovenstvo kladlo P. Gabrielovi překážky, jako například uzavírání kostela hned po mši svaté a lidé se museli rozejít. Jeho laskavost přitahovala lidi jako magnet. Toužili se s ním setkávat a pak i sami chtěli prohlubovat svůj duchovní život. Na podnět P. Gabriela se začaly setkávat děvčata k modlitbě. On je povzbuzoval a vedl k životu s vědomím Boží přítomnosti. Jedna z rad například zněla:

³⁶ srov. BERAN, J. *Gabriel Schneider, zakladatel Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v Čechách I. – II.* Horažďovice, 1931, s. 61.

„Nechte si vždy jednu stoličku vedle sebe volnou a pamatujte, že Pán Ježíš je mezi vámi.“ Záleželo mu i na vědomostech děvčat. Často jim na vlastní náklady, i když jich moc neměl, kupoval knihy, které pak kolovaly mezi děvčaty. Později po vzoru děvčat i matky chtěly svůj spolek a následně i mládenci. Ve snaze získávání duší byl velmi vynalézavý.

Duchovní vedení u řeholníků, popřípadě těch, kteří se na řeholní život připravují, je mnohem závažnější záležitostí. Ten, kdo svobodně přijme prostředky řádu, které ho mají přivádět ke spojení s Bohem, přirozeně potřebuje zvláštní formaci. Potřebuje být poučen o smyslu svého povolání, jeho spiritualitě, úlohách a typických problémech. Od chvíle, kdy člověk vstoupí do přísně institucionalizovaného způsobu života, ve kterém je všechno do nejmenších detailů podřízené pravidlům, se důvěrné osobní vedení stává morálně nevyhnutelnou ochranou proti deformaci. Pokud nejsou v osobním vedení řeholní pravidla vysvětlené, a nejsou aplikované na konkrétní situaci člověka, pak určitě vyvolají nedorozumění a neživotnou rutinu. Bez opravdového vedení, zvláště v období formace, se mladý řeholník pravděpodobně dostane do obtížné situace a celý jeho život se může změnit na nesmyslnou hru na dokonalost. Štěstí v řeholním životě skutečně závisí na moudrém vedení, zvláště v období formace.

P. Gabriel se to snažil zachytit hned od začátku. S velkou láskou se věnoval chovankám, kandidátkám a novickám. Jakoby měly zvláštní místo v jeho srdci. Jeho láska se neomezovala jen na osobní a nevyhnutelné setkávání. Uměl využívat svátostí, osobního rozhovoru, vyučování náboženství, přestávek, a v době odloučenosti korespondence byla hlavním prostředkem v jeho pastorační, kněžské a otcovské službě.

Z dopisu P. Gabriela se dovídáme, že mezi děvčaty nastaly i roztržky, což narušovalo lásku a sesterské vztahy. Jako dobrý otec vstupuje do těchto konfliktů a takto píše: „*Poněvadž jste však přislíbily, že se už nikdy nebudete hádat, chci to i já již přehlédnout. Nechť zapadne už nad dřívějšími hádkami opona lítosti a zapomenutí a nechť nyní mezi vámi vládnou vnitřní, svatá sesterská láska a svornost.*“³⁷ Nabízí jim i lék jak na to: „*Chce-li se některá hádat a přit, ať se nejdříve pomodlí třikrát Pater noster a Ave a ať rozjímá o slovech, Otče, odpusť jim...*“³⁸ Tyto rady jdou hluboko do duše a nenechávají člověka lhostejného, pokud myslí život s Kristem vážně. P. Gabriel poznal i touhy těchto budoucích sester a uměl brknout na strunu: „*Kolik vás chce již být letos oblékáno? Snad všechny? Drahé Boží děti, musíte se už nyní považovat za Kristovy nevěsty, Mariiny dcery, členky řehole. Musíte hodně usilovat*

³⁷ srov. BERAN, J. *Gabriel Schneider, zakladatel Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v Čechách I. – II.* Horažďovice, 1931, s. 58.

³⁸ srov. TAMTÉŽ.

o dokonalost a svatost, abyste řádu dělaly čest, neboť z vašeho chování se usuzuje na řád.“³⁹

To, že dopisování pro P. Gabriela nebylo zátěží, ale záležitostí srdce, dosvědčuje takto: „*Pište sem, čím častěji, tím nám to bude milejší.*“⁴⁰ To dosvědčuje, že si přál i přes všechnu svou zaneprázdněnost být ve stálém kontaktu se svými duchovními dětmi.

Ne všichni řeholníci potřebují duchovní vedení stejné. Mladý řeholník potřebuje víc než starší, ale v podstatě záleží na zralosti osobnosti. V každém případě duchovní vedení má pro řeholníka obrovskou hodnotu. I když nemusí být nevyhnutné, je vždy užitečné.

P. Gabriel byl pro první sestry skutečným duchovním otcem, spolehlivým rádcem a upřímným vůdcem jejich vnitřního života. Povzbuzuje sestry, aby upřímně vyznávaly těžkosti, které nosí ve svém srdci a nebály se o nich hovořit, dokonce i psát: „*Jen napište, ať je to cokoliv, zcela upřímně a podrobně, a adresujte dopis na mne. Budete-li jednat upřímně, jistě toho nebudete litovat, že jste odhalila své srdce přede mnou, svým nejupřímnějším přítelem a milujícím otcem. Jestliže bych si musel myslet, že žije jedna sestra, jíž jsem byl vždycky otcovsky oddán, jejíž blaho i bědy mi leží na srdci, jako by byly mé vlastní, za níž jsem hotov přinést i oběti nejtěžší, která však pod záminkou, aby mě nezarmoutila, se stala neupřímnou a mlčenlivou, pak by mne to více zarmoutilo, než kdybyste mi napsala nevím jaké nepříjemné události...*“⁴¹

Svědectví o duchu prvních sester můžeme najít na zachovaných lístečcích, kde byla krátká ponaučení pro duchovní život nebo odkaz na některá růžencová tajemství. Tato drobná a na oběti bohatá cvičení zavedl P. Gabriel. Měly uchovávat horlivost a bdělost sester v každodenních povinnostech a všednosti dne. Například: „*Smýšlej o druhých dobře! Chci při všech napomenutích mlčet, neomlouvat se! Když si můžeš v něčem vybrat, zvol si vždy to nejmenší a nejprostší a obětuj to na odčinění lakomství a závisti.*“⁴² Sestry tato cvičení rozšířily také do rodin, i mezi sebou si k svátkům podobným způsobem odevzdávaly blahopřání.

P. Gabrielovi velmi záleželo na zachovávání řehole. Kromě toho, že neustále povzbuzoval k sesterské lásce, velkou váhu přikládal zachovávání konstitucí a domácího pořádku. „*I kdyby byla v řeholi zcela malicherná a nepodstatná ustanovení, i tak je to přece ještě dobré a prospěšné a veliké, i tato zachovávat, neboť poslušnost, s níž jsou zachovány, zušlechťuje i to, co je nízké, posvěcuje i to, co je bezvýznamné, cvičí pokoru, vyžaduje*

³⁹ srov. TAMTÉŽ.

⁴⁰ srov. BERAN, J. *Gabriel Schneider, zakladatel Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v Čechách I. – II.* Horažďovice, 1931, s. 62.

⁴¹ srov. TAMTÉŽ s. 65 - 66.

⁴² srov. TAMTÉŽ s. 75.

přesnost, učí prostotě, svolává milosti, usnadňuje těžší povinnosti.“⁴³ P. Gabriel říkal sestřím ve svých promluvách, že moudré a svaté řeholní pravidla jsou stejné pro všechny časy. Mají stejnou sílu a závaznost jak pro začátečníky, tak i pro ty, kteří jho Pánovo nosí už dlouho, pro horlivost noviciátu i pro běh po životní dráze. Vyzýval k tomu, aby si sestry byly vzájemně příkladem v horlivosti a věrnosti. „*Chování starších členů řádů nezůstává bez vlivu na ostatní. Což neslyšíme pak mladší říkat: „Podívejte se, ta a ona neberou tak vážně mlčení klášterní, skromnost; reptají rády proti představeným, jednají raději podle svého přání a podle své vůle než podle poslušnosti, nejsou tedy předpisy řeholní tak významné.*“⁴⁴

Promluvy P. Gabriela charakterizuje jednoduchost, kterou zakomponoval i do pravidel. Stejně tak je jednoduše vysvětloval, přičemž ale neztrácel na ryzosti evangelia. Jeho řeholní formace sester byla velmi jednoduchá a pozitivní, vždy nasměrovaná na dobro. Říkával: „*Zda nevznáší to tím lehčeji ptáčky do výše, čím více jsou obtíženi peřím? Vytrhej je a nahé tělo svou tíhou spadne k zemi. Tak je to také s kázní řádu a se jhem Kristovým. Všechno těžké a svízelné dělá láska k Bohu snadným a téměř bez obtíží. Milujme tedy a nebude zla pro nás. Milujme a poznáme, že ve svaté řeholi i to nejmenší je užitečné.*“⁴⁵

Neodklonil se nikdy od věrnosti evangeliu. Byl velkým vzorem a knězem s Notredamským srdcem. Miloval eucharistického Krista a podle něj formoval svoje vlastní srdce, život i celé společenství sester de Notre Dame. Proto byl všemi vroucně milovaný a zůstává v živé paměti kongregace. Jeho odkaz je uchováván v srdcích sester a předáván dalším generacím.

2.3 Počáteční rozšíření kongregace

Žádosti o vyslání sester do různých míst se množily. Roku 1855 převzala kongregace opatrovnu v Příbrami, o rok později otevřela penzionát a dvoutřídní dívčí obecnou školu v Bystřici u Klatov a v Mnichově u Mariánských Lázní (Einsiedl) a převzala opatrovnu ve Žlebech. Snaha otevřít filiálku v hlavním městě došla úspěchu roku 1857, kdy byla kongregaci předána nejstarší česká opatrovna v Praze Na Hrádku. V letech 1856 – 1862 přibýlo 89 sester, řadu nových filiálek tedy nebyl problém obsadit.⁴⁶

Roku 1857 se arcibiskup Kunszt z uherské Kaloče obrátil na mateřinec s žádostí o uvedení školských sester do Uher. Za tím účelem bylo do Horažďovic posláno pět maďarských kandidátek, aby získaly potřebné vzdělání a poznaly život v kongregaci.

⁴³ srov. TAMTÉŽ s. 71.

⁴⁴ srov. TAMTÉŽ s. 68.

⁴⁵ srov. TAMTÉŽ s. 73. Je zde však nejisté, zda je první část pokračující citací svatého Bernarda nebo ještě něco jiného.

⁴⁶ Srov. AKŠS. Č. Budějovice, *100 let Kongregace*, s. 34 – 35.

V květnu 1860 měly obláčku a v září téhož roku odcestovaly do Kaloče spolu se 7 dalšími sestrami, včetně generální představené M. Terezie Franzové. Klášter v Kaloči, založený a podporovaný přímo arcibiskupem, byl mnohem lépe zařízen a hmotně zajištěn než horažďovický. Generální představená brzy pojala úmysl přeložit mateřinec do Kaloče a odtud spravovat kláštery v Čechách. V Horažďovicích nesouhlasili, a tak došlo roku 1861 k odloučení české a uherské provincie, které se staly na sobě zcela nezávislými. Do čela kongregace byla v Horažďovicích provizorně zvolena sestra M. Luka Grösslová a na první generální kapitule r. 1864 proběhla volba řádné generální představené (M. Jana Nepomucena Grallová).⁴⁷

Další úsilí Gabriela Schneidera, nynějšího superiora kongregace,⁴⁸ směřovalo ke zřízení vlastního domu v Praze. Tentokrát za podpory císařské rodiny zakoupil a dal přestavět hostinec Apollo v Ječné ulici, kde na podzim roku 1863 otevřely sestry čtyřtřídní českou hlavní školu pro dívky, která již v červnu následujícího roku dostala právo veřejnosti⁴⁹, a penzionát. P. Schneider přesídlil do Prahy ke „sv. Anně“,⁵⁰ úřad spirituála v Horažďovicích převzal P. František Šmat.⁵¹ O dva roky později⁵² byl U Sv. Anny otevřen první český učitelský ústav pro vzdělávání učitelek.⁵³

Čtrnáctého února 1867 zemřel zakladatel českého Notre Dame Gabriel Schneider v poměrně mladém věku, ale fyzicky naprosto vyčerpaný a přepracovaný. Byl pohřben na vyšehradském hřbitově. V té době již existovalo 16 řeholních domů ve čtyřech diecézích.

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 35 – 37.

⁴⁸ Superior – pojmenování pro představeného v některých mužských řeholních institutech; zde kněz, který po dohodě s generální představenou zastupoval kongregaci v úředních záležitostech. Spirituál – kněz, který duchovně pomáhá věřícímu, vede ho k jeho duchovnímu růstu. V kněžském semináři je jeho přítomnost povinná, též v některých řeholních komunitách. Srov. P. PETROSILLO, *c. d.*, s. 193. V případě školských sester se obě funkce prolínaly, superior byl spíše čestný titul, kterým byli někteří ze spirituálů vyznamenáni. (pozn. aut.)

⁴⁹ Byla to první česká dívčí hlavní škola v Praze. Více o tom *100 let Kongregace*, s. 37.

⁵⁰ U Sv. Anny – název řeholního domu a ústavu v Ječné ulici.

⁵¹ František Šmat (1835-1889) působil v Horažďovicích hned po svém kněžském svěcení (1861). Dne 1. 10. 1862 byl ustanoven spirituálem v mateřinci. Po smrti G. Schneidera jej biskup Jirsík jmenoval superiorem Kongregace Chudých Školských sester a tento úřad vykonával až do své smrti. Další spirituálové kongregace: Karel Mráček (1889-1899, již 3 roky po kněžském svěcení - r. 1886 - jmenován katechetou a spirituálem v mateřinci, po smrti F. Šmata roku 1889 se stal superiorem kongregace a byl jím až do své smrti roku 1899), Antonín Polánský (1900-1914, významný duchovní českobudějovické diecéze, roku 1911 obdržel papežské vyznamenání a titul monsignore, úřad v kongregaci složil kvůli jmenování kanovníkem katedrální kapituly, ale i nadále až do své smrti roku 1940 patřil k významným podporovatelům institutu), Jan Komrská (1914-1939, spirituálem se stal dva roky po kněžském svěcení a zůstal jím celý život, neměl titul superior), Jan Paclík (1939-1996, poslední spirituál kongregace, v letech totalitního režimu tento úřad postupně ztratil svůj původní význam, takže po jeho smrti nový spirituál jmenován nebyl). Srov. AKŠS Č. Budějovice, *100 let Kongregace*, s. 79 an.

⁵² 4. 10. 1866

⁵³ Podle zákona z r. 1869 byl ústav prohlášen za státní a převeden do státní správy. Až 14. 9. 1877 byl U Sv. Anny povolen soukromý učitelský ústav s právem veřejnosti. Tento čtyřletý ústav přijímal vždy ob rok do 1. ročníku. Vyučovaly zde sestry, ředitelem býval kněz, který přebíral i některé přednášky. V letech 1917-1929 zde působil pozdější kardinál Josef Beran. Srov. L. DOUBKOVÁ, *c. d.*, s. 37.

3 NÁSLEDNÝ VÝVOJ SPIRITUALITY KONGREGACE

3.1 Stanovy a jejich proměna

Již v předchozí kapitole je naznačeno, že jediným východiskem prvních stanov⁵⁴, které P. Gabriel Schneider sestavil ještě před obláčkou roku 1853, byla řehole zpracovaná Petrem Fourierem. Bavorské sestry si své stanovy z Hyršova odnesly a měly zakázáno je P. Schneiderovi ukázat.⁵⁵ Zřejmě právě proto, že G. Schneider neměl k dispozici aktuální verzi řeholních pravidel v současné době používaných a osvědčených, byly první stanovy, které vzešly z jeho pera, velmi stručné, spíše jen nastiňující základní body, které měly být do budoucna dále rozpracovány.⁵⁶ Skládají se z dvanácti paragrafů:

- 1) Účel družiny a prostředky k jeho dosažení,
- 2) Podřízení sester diecéznímu biskupovi,
- 3) Sliby – jejich trvání, vystoupení, propuštění,
- 4) Roztřídění družiny,
- 5) Poslušnost,
- 6) Chudoba,
- 7) Čistota,
- 8) Noviciát,
- 9) Pobožnosti a cvičba v pokání,
- 10) Klausura,
- 11) Povinnost zachovávat stanovy,
- 12) Profesní formule.⁵⁷

Tyto stanovy schválil českobudějovický biskup J. V. Jirsík 2. srpna 1853, tedy necelé dva týdny před první obláčkou, s dodatkem, že to, co zde chybí, by se mohlo doplnit z konstitucí Dcer nejsvětějšího Srdce Ježíšova.⁵⁸

Během několika dalších let pracoval P. Schneider na doplnění původních stanov. Přesné datum jejich dokončení neznáme, ale musely být hotovy nejpozději roku 1858,

⁵⁴ Až do II. vatikánského koncilu se oficiálně používal termín *stanovy*, poté byl změněn na *konstituce*. Název *řeholní pravidla* či jenom *pravidla* byl běžný v hovorovém jazyce sester.

⁵⁵ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 16, rukopis *Geschichte unserer hl. Regel*, s. 1. (dále jen *Geschichte*)

⁵⁶ Fourierovy *Velké Konstituce* jsou totiž velmi obsáhlé (2. vydání z roku 1694 má 300 stran) a detailní, nebylo tedy možné bez předchozích zkušeností vytvořit jejich „český ekvivalent“, proto byl vytažen pouze základ.

⁵⁷ AKŠS H. Králové, *Konstituce a pravidla kongregace Chudých Školských sester z roku 1853* (překlad německého originálu), nesign.

⁵⁸ Stanovy této kongregace byly vydány ve Vídni roku 1846. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 1.

kdy P. Gabriel již pomýšlí na schválení stanov z Říma. Původních několik odstavců se rozrostlo na 127 stran. Celá pravidla se dělila na osm částí s mnoha podkapitolami, toto dělení pak bylo s určitými změnami zachováno i v dalších úpravách. Při psaní těchto pravidel měl G. Schneider pravděpodobně k dispozici stanovy Chudých školských sester naší Paní z Rottenburgu, neboť si od nich vypůjčil název pro latinský překlad svých stanov (*Regula congregationis pauperum sororum scholarum B.M.V.*).⁵⁹ Původně psal Schneider německy a dal jim dlouhý název: *Constitutionen der Töchter der seligsten Jungfrau Maria in Böhmen gegründet 1853 unter dem Namen Armen Schulschwestern von dem hochgebornen, hochwürdigsten Herrn Johann Valerian Jirsík, durch Gottes und des Apostolischen Stuhles Gnade Bischof zu Budweis.*⁶⁰ Prameny uvádí, že opis těchto stanov byl rozeslán na jednotlivé filiálky, ale o českém překladu nehovoří. Na ten si musely české sestry ještě dobrých dvacet let počkat.⁶¹ Do Říma byl pravděpodobně zaslán dopis s prosbou o schválení, neboť dne 16. dubna 1858 vydal papež Pius IX. zvláštní breve, jímž kongregaci pochválil, doporučil a obdařil ji zvláštními duchovními milostmi a přízní.⁶² Institut samozřejmě neschválil, tak rychle to nešlo a není divu, že biskup Jirsík v dopise G. Schneiderovi z 27. ledna 1859 poněkud zchlazuje jeho přílišnou horlivost: „... *V Římě to nejde moc rychle, jedná-li se o to zavést do Církve nový řád! Nejprve se musí sebrat zkušenosti a vše ponechat v řádu několik let, než se jeho stanovy schválí...*“⁶³

Než byla otázka schválení pravidel z Říma znovu otevřena, došlo ke dvěma důležitým událostem, popsaným již v předchozí kapitole: roku 1861 vznikla samostatná uherská provincie v Kaloči a o šest let později zemřel P. Gabriel Schneider, který až dosud vyvíjel hlavní iniciativu ve věci schválení nového řeholního společenství. Nyní přešel tento úkol převážně na generální představenou a její rádkyně. Česká a uherská generální představená se dohodly, že o schválení stanov zažádají v Římě společně, proto dne 14. února 1869 přivezl dómský prelát Kubinský do horažďovického mateřince k nahlédnutí knihu stanov uherských sester, které v nich za dobu pobytu v Uhrách udělaly několik změn. Bylo třeba, aby se obě strany dohodly na společném znění, a tak dne 4. dubna 1869 odjela generální představená Jana Nepomucena Grallová spolu se superiorem kongregace P. Františkem Šmatem do Prahy,

⁵⁹ Doslova: „... *entnommen der Regel der armen Schulschwestern von U.L.F. in Rottenburg, Königreich, Württemberg.*“ *Tamtéž*, s. 2.

⁶⁰ „*Konstituace Dcer blahoslavené Panny Marie v Čechách založených pod názvem Chudé školské sestry vysoce urozeným velebným pánem Janem Valeriánem Jirsíkem, z milosti Boží a Apoštolského Stolce biskupem budějovickým*“ *Tamtéž*, s. 1.

⁶¹ Poprvé přeložil stanovy do češtiny kanovník František Kořan, zpovědník sester v Praze U Sv. Anny, po jejich schválení českými biskupy roku 1876. Zda existovaly předtím nějaké neoficiální překlady pro české sestry, není známo. Srov. *Tamtéž*, s. 5.

⁶² Připomínáno v *Dekretu o schválení účelu kongregace* papežem Lvem XIII. z 13. 1. 1896. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 8 – C 1.

⁶³ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte* (český krácený překlad), s. 3.

kam o dva dny později přicestovala též uherská generální představená M. Terezie Franzová v doprovodu sestry M. Remigie Stockingerové⁶⁴ a dómského preláta Kubinského.⁶⁵ Společný úkol spočíval v úpravě stanov tak, aby mohly být předloženy k posouzení – nejprve od diecézních biskupů. K dispozici byly již nové stanovy mnichovských školských sester z roku 1860 a též stanovy školských sester z Rottenburgu, nicméně obě generální představené se rozhodly použít původní pravidla sestavená G. Schneiderem.⁶⁶ Ve většině bodů panovala jednomyslná shoda, problém nastal v otázce volby generální představené. Zatímco se česká strana přidržela dřívější rady P. Schneidera a požadovala volbu nejvyšší představené omezenou na 6 let, uherské sestry trvaly na doživotní volbě. Nakonec bylo rozhodnuto, že tato věc zůstane v pravidlech obou provincií rozdílná, pokud to Svátý Stolec odsouhlasí.⁶⁷

Je celkem logické, že se obě větve kongregace pokusily o společný postup ve zdlouhavých a komplikovaných jednáních s Římem, tím spíše, že vycházely ze stejných základů a rozdíly byly zpočátku nepatrné. Avšak již první pokus o dohodu se nesetkal s takovým výsledkem, jaký byl původně očekáván, obě strany patrně vycítily určité odchylky ve směru, jímž se obě družiny vydávaly. Tyto mohly být způsobeny jednak odlišným regionem a mentalitou, hmotným zabezpečením,⁶⁸ ale i rozdíly v povahách obou prvních generálních představených⁶⁹ a oslabením vlivu Gabriela Schneidera jakožto „nejvyšší autority“ v uherské provincii. Pražská jednání v dubnu 1869 jsou tak posledním větším krokem ve společném postupu obou sesterských institucí. Další osudy uherských stanov a celé tamní kongregace nejsou v písemnostech horažďovického mateřince až na několik drobných zmínek zachyceny.⁷⁰ Po odchodu první generace sester se kontakty dost omezily, přesto však nevymizely úplně, neboť ještě roku 1918 připomíná kronika, že obláčky v Horažďovicích 6.srpna se zúčastnila i generální představená z Kaloče s. M. Bernarda

⁶⁴ nejstarší sestry kongregace, která měla obláčku ještě v Mnichově

⁶⁵ Srov. AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha I.*, s. 140.

⁶⁶ Srov. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 3.

⁶⁷ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha I.*, s. 140.

⁶⁸ je známo, že uherské sestry byly výrazně podporovány místním arcibiskupem a po materiální stránce na tom byly zpočátku mnohem lépe než jejich české vrstevnice

⁶⁹ Na rozdíl od naprosté většiny sester pocházela uherská generální představená M. Terezie Franzová z vyšších společenských vrstev. Pocházela z Drážďan z původně protestantské rodiny a její otec byl kapelníkem na dvoře saského knížete. Jakým způsobem se dostala ke Gabrielu Schneiderovi není známo. Její matka byla přítomna na obláčce své dcery v Hyršově 15.8. 1853, rozhodla se přestoupit na katolickou víru a o několik dní později byla v hyršovském kostele pokřtěna. AKŠS Auerbach, *Hauschronik Hirschau*, rok 1853.

⁷⁰ Hyršovská kronika zmiňuje k roku 1867 návštěvu uherské generální představené M. Terezie Franzové, které zřejmě místo jejího vstupu do řehole přirostlo k srdci, neboť na něj pamatovala občasnými finančními i jinými dary (např. příspěvek 25 zl. na koupi piana roku 1900, darování soch sv. Josefa a Antonína roku 1897). Hyršov též navštívila její nástupkyně M. Bernarda Bleilöbová, když se roku 1912 vrátila do staré vlasti na pohřeb své matky. *Tamtéž*, rok 1867, 1897, 1900 a 1912. M. Terezie Franzová byla též přítomna oslavám 25. výročí kongregace v srpnu 1878 v Horažďovicích. AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha I.*, s. 186.

Bleilöbová s jednou spolusestrou, „jejichž milou návštěvou se vroucněji upevnil svazek sesterské lásky a jednoty mezi oběma spřízněnými kongregacemi.“⁷¹

Nicméně verze stanov vzešlá ze společné česko-uherské schůzky se stala základem pro první schválení na úrovni diecézí. Ještě roku 1869 byly vytištěny v uherské Pešti, a to německo – latinsky. Čtyři exempláře zaslala uherská generální představená do Čech, aby byly předloženy biskupům.⁷² Věc se však ještě značně protáhla, mimo jiné díky úmrtí české generální představené Jany Nepomuceny roku 1871, a tak teprve v roce 1874 její nástupkyně M. Kassiana Prajerová znovu otevřela problematiku stanov. Po jejich důkladném prostudování, též za asistence superiora Františka Šmata, přeformulovala některé body, a poté předala pravidla k posouzení dvěma na sobě nezávislým osobám – jezuitovi Theodorovi Mundemu a bývalému Schneiderovu spolupracovníku P. Raimundu Obermüllerovi.⁷³

Nabízí se otázka, proč se návrhy řeholních pravidel neustále pozměňovaly. Vždyť na jednání roku 1869 přece bylo dohodnuto, že zde upravené stanovy budou předloženy biskupům. Proč se tak nestalo hned téhož roku a proč se po pěti letech znovu přistoupilo k revizi? Je možné, že výsledek česko-uherské schůzky českou stranu příliš neuspokojil, mohlo tady dojít k určitým kompromisům, o kterých není v pramenech řeč, nebo měly české sestry pocit, že se na nových stanovách více podílela uherská strana, o čemž by svědčilo i místo, kde byly dány do tisku. Jisté je, že si jimi vedení horažďovického mateřince z nějakého důvodu nebylo jisté, takže se věc odložila.

Biskupové čtyř českých diecézí obdrželi stanovy až po generální kapitule roku 1875, kde proběhlo jejich další podrobné zkoumání (již po korekturách dvou výše zmíněných duchovních), a po schůzce, na níž pozval českobudějovický biskup J. V. Jirsík dopisem z 9. 11. 1875 generální představenou a superiora Františka Šmata.⁷⁴ Zde byly provedeny opravy několika bodů. Vyjádření všech metropolitů bylo zasláno do Českých Budějovic do začátku července následujícího roku,⁷⁵ a tak 7. 7. 1876 zaslal biskup Jirsík schválené stanovy do mateřince. Kongregační kronika to popisuje následovně: „*Jedenáctého července 1876, na svátek bl. Petra Forerského, dostaly jsme pravidla schválená všemi českými episkopáty. P. František Schönbeck, ředitel škol u sv. Anny v Praze, přeložil je do češtiny. Dp. spirituál Kořan překlad opsal a zaslal ke schválení českobudějovickému biskupovi. Poté daly jsme je vytisknouti v obou zemských jazycích a každá sestra dostala knihu sv. pravidel k svátku*

⁷¹ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha III.*, s. 170.

⁷² AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 3.

⁷³ *Tamtéž*, s. 4.

⁷⁴ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I.7 – A 1, *Dopis J. V. Jirsíka z 9. 11. 1875*.

⁷⁵ Schválení: Arcibiskupský ordinariát v Praze (Bedřich kard. Schwarzenberg) – 18. 6. 1876, Biskupský ordinariát v Českých Budějovicích (J. V. Jirsík, biskup) – 10. 6. 1876, Biskupský ordinariát v Litoměřicích (Augustín Pavel, biskup) – 29. 6. 1876, Biskupský ordinariát v Hradci Králové (Josef Jan, biskup) – 3. 7. 1876. Srov. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 4.

nejsv. *Jména Ježíš v roce 1877.*⁷⁶ Poté, co sestry vytištěné stanovy obdržely, bylo z nich předčítáno při duchovním čtení v mateřinci a též při nedělních a slavnostních kapitulách.⁷⁷

Vydáním prvních tištěných pravidel schválených v celé oblasti působnosti kongregace⁷⁸ byla uzavřena první etapa na cestě ke konečnému schválení institutu. Nastala desetiletá pauza, kterou ukončila generální kapitula v roce 1887, jež se usnesla předložit pravidla ke schválení Svaté Stolici. Podnětem mohlo být mimo jiné i to, že téhož roku zapůjčila představená řeholnic de Notre Dame z Goldensteinu u Salzburgu do Horažďovic svůj jediný exemplář stanov sestavených Petrem Fourierem, který sestry v mateřinci hned opsaly. Dále zaslala jako dar úplné francouzské vydání stanov z roku 1694.⁷⁹ Po jejich prostudování bylo zjištěno, že české stanovy se těmto původním dost podobají, pouze jsou mnohem stručnější. Francouzská pravidla samozřejmě byla Římem již dávno schválená, a tak podobnost s nimi pravděpodobně motivovala vedení české kongregace k pokusu o navázání kontaktu s Vatikánem. Některé věci byly na generální kapitule z Fourierových pravidel přejaty (např. kající skutky), jiné byly doplněny dle stanov mnichovských sester. Ke stávajícím konstitucím se doplnily poznámky se změnami a 16. května 1890 je kongregace zaslala do Říma P. Karlu Dilgskronovi, generálnímu konzultoru redemptoristů, který byl ochoten stanovy pročíst a opravit podle římských požadavků, než budou předloženy Svaté Stolici.⁸⁰ Již 15. října téhož roku zaslal P. Dilgskron ukončenou práci zpět do Čech.⁸¹ Po dalších drobných úpravách byla pravidla schválena generální kapitulou v srpnu 1891 a zaslána k opětovnému schválení všem biskupům, tentokrát i do Brna, jelikož v této době již existovaly filiálky na jižní Moravě. Právě brněnský biskup zkoumal stanovy velmi přísně a v dopise z 24. 11. 1891 se vyjadřuje k řadě bodů.⁸² Do konce listopadu byly konstituce schváleny všemi ordinariáty⁸³ a bylo nutné přeložit je do latiny. Této práce se ujali doktoři Alois Jiráček a Josef Jelínek z Českých Budějovic. Český překlad pořídil opět František Schönbeck za asistence Msgre. Antonína Skočdopoleho. Poté bylo vytištěno 50 latinských exemplářů, z nichž tři zaslal českobudějovický biskup Martin Říha do Říma spolu s jedním

⁷⁶ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha I.*, s. 177.

⁷⁷ Srov. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 4.

⁷⁸ Stanovy se posílaly těm biskupům, v jejichž diecézích se nacházely filiálky této kongregace.

⁷⁹ Srov. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 5.

⁸⁰ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha II.*, s. 92.

⁸¹ V generálním archivu v Hradci Králové jsou uloženy 2 německé rukopisy této pracovní verze.

⁸² Námitky vznesl např. proti názvu *Regel*: „... andere Kongregationen haben nur ‚Statute‘ oder ‚Konstitutionen‘...“, dále nesouhlasí s bodem, že sestry nejsou pod hříchem zavázány ke klauzuru a že pravidla sama o sobě nezavazují pod hříchem („...ihre Regel an und für sich unter keiner Sünde verbindet...“), to se mu zdá mylné („beirrend“) a svůj názor dokládá na znění slibové formule. Podrobněji AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I.7 – D, *Dopis brněnského biskupa Bauera z 24. 11. 1891*.

⁸³ České Budějovice 10. 9. 1891, Praha 2. 10. 1891, Hradec Králové 14. 10. 1891, Litoměřice 16. 9. 1891, Brno 24. 11. 1891. Srov. AKŠS H. Králové, *Geschichte*, s. 7.

výtiskem českým a jedním německým. Během dalších několika let bylo do Říma postupně odesláno ještě dalších deset latinských výtisků.⁸⁴

Roku 1893 napsala generální představená M. Cyrila Maršíková do Říma prosbu o schválení stanov, kterou odeslala spolu s přímluvnými listy všech zaangażovaných diecézních biskupů a latinským překladem konstitucí. O tři roky později, 17. ledna 1896, došel do Horažďovic dekret o schválení prvního stupně, tedy účelu kongregace.⁸⁵ Krátce nato vydala generální představená okružní list, v němž vysvětlila sestřím třístupňové schvalování v Římě a vyzvala je k modlitbě za jeho další průběh.

Spolu s dekretem byly zaslány poznámky ke stanovám, které v Římě posoudila Kongregace pro záležitosti biskupů a řeholníků, tak zvané *Animaadversiones*.⁸⁶ Skládají se z 35 bodů, které se vyjadřují ke všem hlavním tématům obsaženým v konstitucích.⁸⁷ Opravu měl provést z pověření této Kongregace českobudějovický biskup. Některé navržené korektury však nebyly pro zdejší poměry přijatelné, proto se biskup znovu obrátil do Říma s prosbou, aby jisté body směly být upraveny s ohledem na místní situaci.⁸⁸ Kronika uvádí i poplatek 84 zlatých, který byl v Římě za přezkoumání stanov účtován. Kongregace odeslala 100 zlatých s poukazem, že přebytky jsou pro tamní českou kolej.⁸⁹

Po dokončené úpravě podle *Animaadversiones* putovaly konstituce znovu k P. Dilgskronovi, který je po čase zaslal zpět s novými korekturami.⁹⁰ Nová jednání s Římem však počkala až na začátek dalšího století. Během roku 1902 shromáždilo vedení kongregace podklady, které bylo nutné zaslat Apoštolskému Stolci: kromě krátkých dějin kongregace, zprávě o činnosti, personálním stavu a výši movitého i nemovitého majetku se jednalo o doporučující listy všech diecézních biskupů.⁹¹ Tyto dokumenty předal spirituál kongregace Antonín Polánský spolu s opravenými latinskými stanovami a žádostí o schválení dne 18. 1. 1903 českobudějovickému biskupovi, aby je odeslal do Říma. Vyřízení tentokrát trvalo pouze půl roku; již 3. července obdržela kongregace papežský dekret apoštolského schválení institutu jako kongregace s prostými sliby pod správou generální představené.

⁸⁴ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha II.*, s. 95.

⁸⁵ Schvalování každého řeholního institutu Apoštolským Stolicem má 3 stupně: I. stupeň (*Decretum laudis*) – schválení a doporučení účelu a cíle institutu, II. stupeň – uznání a potvrzení společenství za kongregaci, III. stupeň – definitivní schválení stanov. Srov. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, *Geschichte*, s. 9.

⁸⁶ *Animaadversiones* – poznámky konzultorů pro aprobaci řeholních družstev a jejich konstitucí. Jsou to spíše autoritativní pokyny těchto konzultorů týkající se některých jednotlivých předpisů v konstitucích, kterými dávají najevo, že tyto články je neuspokojují a mají být změněny, přičemž přijatelná verze je nastíněna. AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 9 – B, *Poznámky k Animaadversiones*.

⁸⁷ Jsou zde poznámky ohledně vyučování (zákaz výuky chlapců), doby skládání slibů, poslušnosti biskupovi, povinných modliteb, voleb a generálních kapitul atd. *Tamtéž*, inv. č. I. 9 – C, *Animaadversiones* (rukopis českého překladu z 9. 2. 1896).

⁸⁸ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha II.*, s. 139.

⁸⁹ *Tamtéž*.

⁹⁰ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 10, *Německý rukopis stanov opravených P. Dilgskronem*.

⁹¹ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 12.

Dekret obsahoval též schválení stanov „*per modum experimenti*“ (čili na zkoušku) na 3 roky.⁹²

Nyní již bylo konečné schválení stanov na obzoru. Po uplynutí tří zkušebních let se podobně jako předtím znovu shromáždily všechny nutné písemnosti (doporučení biskupů, dějiny a aktuální personální a finanční stav kongregace, deset pracovních latinských výtisků stanov – sešitové vydání). Tyto byly spolu s prosbou o definitivní schválení koncem května 1907 předloženy na biskupskou konzistoř v Českých Budějovicích, která je zaslala do Říma.⁹³ Tam tentokrát příliš nespíchali. Přestože *Dekret o definitivním schválení stanov kongregace* byl podepsán v Římě již 15. dubna 1909, na českobudějovické biskupství došel až 5. července, o čemž svědčí hned 2 telegramy odeslané obratem do horažďovického mateřince (zřejmě nezávisle na sobě): „5. 7. 1909 3 h. 30 min. Dnes došel podepsaný dekret stanov které zašlu po návratu jeho Milosti. Ku konečnému šťastnému výsledku gratuluji. (podpis nečitelný)“ „5. 7. 1909 5:30 Vaše pravidla z Říma zde potvrzena. Šnejd.“⁹⁴ Dekret dorazil do mateřince 24. července 1909. Na poděkování se konalo svátostné požehnání a slavné *Te Deum*. Stanovy se nechaly vytisknout (předtím bylo v Římě již vytištěno 150 latinských exemplářů v sešitovém vydání, za což spolu s dalšími poplatky za schválení zaplatila kongregace 400 K⁹⁵), první výtisk vázaný v červené plyši se zlatým vzorem byl v předvečer svátku Jména Ježíš roku 1910 slavnostně předán již těžce nemocné generální představené M. Cyrile Maršíkové, která se velmi zasloužila o to, že kongregace dosáhla římského schválení.

Více než půlstoletí trvající cesta ke schválení Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame jako institutu papežského práva se v červenci 1909 uzavřela. Slavnostně ji ukončil českobudějovický biskup Antonín Hůlka, který v listopadu při své cestě do Říma osobně předal papeži Piu X. děkovný list školských sester, v němž jsou vyjmenovány četné duchovní dary, které kongregace Sv. Otcí věnuje, spolu s 200 rakouskými korunami ve zlatě na svatopetrský halě.⁹⁶ Na příkladu jednoho z mnoha řeholních společenství té doby vidíme, jak složité bylo dosáhnout oficiálního církevního uznání a jak je církev opatrná na schvalování nových institucí. Stejně jako většina jiných kongregací i školské sestry měly roku 1909 pocit, že definitivním schválením stanov a institutu skončila jejich úmorná práce na neustálém přepracovávání i zdlouhavé komunikaci s Římem. Avšak již za několik málo let poznaly, že divoký vír, který uchvátil dějiny dvacátého století, jim nedopřeje odpočinku,

⁹² Srov. AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha II.*, s. 229 – 230.

⁹³ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha III.*, s. 57.

⁹⁴ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 14, *Telegramy*.

⁹⁵ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha III.*, s. 78.

⁹⁶ AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha III.*, s. 81.

neboť osvědčené pořádky staré monarchie vezmou brzy za své a od té doby bude všechno nové druhý den již zastaralé.

Od definitivního schválení Stanov Chudých školských sester de Notre Dame uplynulo devět let, když katolickou církev potkal výrazný zlom na její pouti dějinami, a to v podobě vydání nového kodexu kanonického práva,⁹⁷ který vstoupil v platnost 19. 5. 1918. Řeholních osob se kodex týkal v tom smyslu, že bylo třeba upravit stanovy tak, aby odpovídaly novým požadavkům.

Školské sestry zastihla nová povinnost již po prvních dvou měsících platnosti kodexu. Dne 20. července 1918 odeslal biskupský ordinariát v Českých Budějovicích do horažďovického mateřince list, v němž tlumočil nařízení Apoštolského Stolce, aby spolu se zprávou o stavu kongregace byly do Říma zaslány též stanovy, „*aby tato posvátná kongregace mohla se přesvědčiti, jak dalece souhlasí s novým církevním zákoníkem.*“⁹⁸ Generální představená žádost v blízké době vyplnila. Po více než dvou letech se stanovy vrátily z Říma zpět s žádostí, aby byly upraveny a co nejdříve zaslány zpět ke schválení.⁹⁹ Kongregace si skutečně pospíšila a již 22. dubna 1921 píše generální představená do Říma, že posílá opravená pravidla a zároveň prosí o dovození rozdělit kongregaci na provincie – zvláště kvůli americkým filiálkám, pro něž byl častější kontakt s mateřincem prakticky nemožný. Poslední prosbou bylo povolení přijímání postulantek do 35 let (původně do 30) kvůli nedostatku sester.¹⁰⁰ Věc tím však neskončila, protože otázka nových provincií nebyla zdaleka dořešena. O necelý rok později, dopisem z 14. 3. 1922, vysvětluje spirituál kongregace Jan Komrška aktuální situaci vicerektorovi české koleje v Římě a žádá jej o radu, jak upravit konstituce podle *CIC* ve stati o provinciích, když se jejich zřízení zatím pouze plánuje a v původní schválené verzi stanov o nich není pojednáno: „*Táž kongregace bude mít v roce 1923 svojí generální kapitulu, ve které bude rozdělena na několik provincií po celé vlasti a na provincii americkou, kde rovněž má domy filiální. Tímto krokem ku rozvrstvení celé rozsáhlé kongregace nastanou přirozeně i mnohé změny ve stanovách, a tu mne napadá, že bylo by dobře, kdyby s opravou našich stanov v Římě poněkud posečkali, nebo je-li to možno, nám je vrátili od Posv. Kongregace a my bychom do nich uložili i ony změny, které sebou nutně bude spojovati rozdělení kongregace.*“¹⁰¹ Na dalších řádcích žádá spirituál o radu, co bude nejlepší udělat, aby se nemusely konstituce tisknout dvakrát: poprvé po úpravě dle kodexu a podruhé po vzniku provincií.

⁹⁷ *Codex Iuris Canonici – CIC*

⁹⁸ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 17a, *Dopis z 20. července 1918.*

⁹⁹ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 17b, *Dopis z konzistoře ze 14. 12. 1920.*

¹⁰⁰ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 18, *Dopis generální představené z 22. 4. 1921.*

¹⁰¹ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 19, *Dopis Jan Komrsky z 14. 3. 1922.*

Odpověď na tento dopis se nezachoval, ale je pravděpodobné, že stanovy byly skutečně z Říma vráceny, neboť 26. 4. 1924 poslala kongregace Apoštolskému Stolci znovu latinský svazek stanov z roku 1909 s úpravami podle kodexu. Otázka provincií se na generální kapitule v roce 1923 skutečně řešila a věc byla zakomponována do konstitucí. Ke zřízení provincií však došlo až o sedm let později na generální kapitule v roce 1930; důvod tak dlouhé pauzy mezi rozhodnutím a faktickým provedením úzce souvisel s dalšími osudy stanov. Kongregace zřejmě počítala s tím, že rozdělení provincií uskuteční až poté, co z Říma dojde schválení opravených stanov, tedy i paragrafů týkajících se nové správy. Léta však ubíhala a žádná odpověď z Věčného města nepřicházela. Představenstvo věc několikrát bezvysledně urgovalo, až v roce 1928 P. Jan Říhánek, bývalý ředitel pražského semináře, poradil, aby se kongregace ucházela o to, aby nějaký z římských kardinálů byl jmenován protektorem Chudých školských sester de Notre Dame. Podobně to má zařízení i většina ostatních kongregací. P. Říhánek sám dodal adresy několika kardinálů, z nichž se sestrám nejvíce zamlouval Camillo Laurenti.¹⁰² O zprostředkování byl požádán královéhradecký biskup Karel Kašpar, který měl zrovna cestu do Říma. Druhého června 1928 píše biskup z Říma generální představené do Horažďovic a v listu sděluje, že kardinál Laurenti je ochoten převzít protektorát kongregace, pokud to Svätý Otec dovolí. Dále se zde zmiňuje o konstitucích, na jejichž osud se v Římě vyptával: „*Mluvil jsem s ním (kardinálem) o konstitucích Vašich, poslal mě k sekretáři – ten hned telefonoval do archivu – nemohli věc ihned nalézt – měl ji vyřídit referent, roku 1924 však zemřel. Sekretář velice se divil, že věc není vyřízena a slíbil mi, že co nejdříve tak se stane. Kdyby brzy to nedošlo, ať mi p. spirituál italsky dopíše (následuje adresa). . . . Štěstí, že Jste mi o konstitucích psala. Ty by tam bývaly zůstaly ‚uloženy‘. – Možno, že při odevzdávání věci po zemřelém referentovi si toho žádní nevšimli a uložili jako věc vyřízenou. . .*“¹⁰³

Jakkoli biskupův dopis sliboval brzké uzavření záležitosti, skutečnost byla jiná. Řím se nadále neozýval, a tak více než po roce generální představená věc znovu urguje. Tentokrát se obrátila na Pavla Huyna:¹⁰⁴ „*Jako jiné řády poslala i jmenovaná kongregace v roce 1924 své Stanovy k úřední recenzi a opravě podle znění CIC. Již asi čtyřikrát jsme opravené Stanovy u posv. Kongregace pro věci řeholníků urgovaly, než dosud bezvysledně. Posledně byly nalezeny naše sv. Stanovy v práci u p. sekretáře Vincence Lapuny z posvátné Kongregace, který slíbil nejd. biskupovi českobudějovickému,¹⁰⁵ že věc vyřídí co nejdříve; dosud však se to nestalo, ač uplynul od doby té zase celý rok. Naše mladé sestry nemají již*

¹⁰² Srov. AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha III.*, s. 232.

¹⁰³ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I 17c, *Dopis biskupa Karla Kašpara z 2. 6. 1928.*

¹⁰⁴ bývalý pražský arcibiskup, titulární patriarcha Alexandrijský, pobývajcí v Římě

¹⁰⁵ dle předchozích pramenů však jednal s biskupem královéhradeckým

žádných exemplářů sv. Stanov, ježto čekáme na opravená pravidla z Říma, abychom mohly dáti tisknouti nové vydání. Staré vydání bylo úplně vyčerpáno. Jsme bezradné, jak možno do věci s úspěchem zasáhnouti. . .“¹⁰⁶ Tón dopisu vyjadřuje, že míra trpělivosti horažďovických sester bude brzy naplněna. Naštěstí se tentokrát urgence setkala s úspěchem. Za necelé tři měsíce, 12. února 1930, přišly z Říma opravené stanovy,¹⁰⁷ které obratem přeložil spirituál Jan Komrška z latiny do češtiny (teprve z české verze byl pořízen překlad německý) a vzápětí putovaly do tisku. V českobudějovické Československé akciové tiskárně bylo objednáno 300 latinských, 3.000 českých a 1.000 německých výtisků, to vše v ceně 14.151 Kč. Knížičky si sestry knihačky svazovaly samy, aby se ušetřilo. V den výročí založení kongregace, 15. srpna 1930 měla již každá sestra nové stanovy v rukou.¹⁰⁸

Dvanáct let po vydání kodexu byla tedy věc definitivně zakončena. Je na ní jasně vidět, že ani Apoštolská Stolice neunikla postupujícímu trendu nové doby, který se vyznačoval přemírou „papírování“, nad nímž obyčejní smrtelníci často ztráceli kontrolu. V náporu, který se dostavil v podobě přívalu záležitostí čekajících na vyřízení po vydání *CIC*, nebylo divu, že se na jednu, a možná nejen na jednu, věc zapomnělo.

Brzy po schválení stanov byla dokončena práce na řeholním direktáři, tehdy nazývaném *Knihou řeholních zvyků*. Pracovalo se na něm 20 let a byly zde podrobně rozpracovány jednotlivé body, které konstituce pouze souhrnně zmiňují, a dále praktické pokyny ke společnému životu v komunitě. Dne 23. dubna 1931 předložila kongregace direktář českobudějovickému biskupskému ordinariátu ke schválení. Cenzura byla svěřena bývalému spirituálu školských sester kanovníku Antonínu Polánskému. Avšak teprve po dvou letech byl spis vrácen zpět a po drobných opravách vytisknut ve Vimperku v roce 1933.¹⁰⁹

Je známo, že dvacáté století nemělo rádo stereotypy a všechno měnilo dříve, než se to stačilo pořádně zaběhnout. Platí to i o stanovách kongregace Chudých školských sester de Notre Dame. Zatímco první změnu krátce po definitivním schválení konstitucí si vynutil vývoj v církvi (vydání *CIC*), druhá se dostavila necelá dvě desetiletí poté, co se opravené stanovy v roce 1930 začaly používat, a její příčinou nebyla církev, nýbrž vnitropolitická situace ve státě a celkový posun vývoje společnosti. Po únorovém převratu v roce 1948, kdy se síť rychle zatahovaly a bylo jasné, že stávající pozice školských sester jako učitelek a vychovatelek je neudržitelná, představenstvo neváhalo a zažádalo v Římě o změnu některých bodů tak, aby byly přizpůsobeny nové situaci. Jednalo se především o zařazení charitativní služby a péče o nemocné a staré lidi do paragrafu o poslání kongregace a dále

¹⁰⁶ AKŠS H. Králové, kart. Dějiny sv. stanov, inv. č. I. 17d, *Dopis generální představené z 27. 11. 1929*.

¹⁰⁷ schválené 5. února 1930

¹⁰⁸ Srov. AKŠS H. Králové, *Pamětní kniha III.*, s. 256.

¹⁰⁹ *Tamtéž*, s. 279.

zrušení dosavadního dělení na sestry domácí a učitelky, které již delší dobu bylo pocíťováno jako nespravedlivé. V situaci, kdy by žádné učitelky nadále neexistovaly, by stejně bylo nepoužitelné, ale lze se domnívat, že by k jeho zrušení došlo i bez nátlaku zvenčí; prostě dozrál čas a mentalita se změnila. Kromě těchto zásadních změn byly poopraveny některé další body, jež se v průběhu let ukázaly jako nevyhovující. Dekretem ze dne 21. 2. 1949 zmocnila Posvátná kongregace pro věci řeholníků českobudějovického biskupa Josefa Hloucha, aby změnu příslušných odstavců provedl. Stalo se tak 4. března téhož roku. Stanovy se tentokrát nepředělávaly, do každého výtisku byl pouze vložen text se zněním upravených odstavců.¹¹⁰ S takto upravenými stanovami vstoupily školské sestry do těžkého období padesátých let a používaly je beze změn až do II. vatikánského koncilu.

Reformy, které byly odsouhlaseny na tomto koncilu, byly tak zásadní, že si vyžádaly kompletní revizi celých konstitucí. Situace v našem státě však byla komplikována totalitním režimem, takže se změny mohly uskutečňovat pouze pomalu, s velkými obtížemi a navíc v provizorních podmínkách, kdy byl život společenství zasažen v celé své základní struktuře a nebylo jisté, zda-li se vůbec někdy vrátí do normálních kolejí.¹¹¹ Úvahy o změnách podmínek přijímání kandidátek, zakládání filiálek, vyučování ve školách a vůbec apoštolátu jako takovém byly v té době víceméně teoretizováním pro případ „kdyby jednou . . .“ V sedmdesátých letech vyšly z pilné práce sester dvě verze tzv. „Stanov na zkoušku“, které vzhledem k omezeným kontaktům a útlumu vlastního vývoje institutu vycházely převážně z dokumentů II. vatikánského koncilu, zejména z *Lumen Gentium* a *Perfectae Caritatis*, které jsou v nich často citovány. Základ pak zůstal stejný jako ve starých pravidlech.¹¹² Tyto stanovy byly několikrát přepracovány¹¹³, až z nich vzešla konečná verze, kterou schválila Posvátná kongregace pro záležitosti řeholníku 20. 11. 1983. Tyto konstituce byly z latiny přeloženy do češtiny, slovenštiny, němčiny a angličtiny, překlady si pořídila každá provincie sama. Česká verze byla vytištěna v Novém Bydžově.

Po této revizi stanov již žádná další nenastala, úprava z roku 1983 zůstává platná a používaná dodnes. Řadu změn, které se od té doby vyskytly a byly nutné zaznamenat, řeší řeholní direktáře, jež si vydává každá provincie sama. Díky národnostní rozmanitosti, odlišné

¹¹⁰ AKŠS Č. Budějovice, *Dodatky ke Stanovám kongregace Chudých školských sester de Notre Dame z roku 1949*, nesign. (strojopis)

¹¹¹ Dvě největší pokoncilní změny v kongregaci se uskutečnily za Pražského jara roku 1968, kdy poprvé po více než dvaceti letech mohla zasedat generální kapitula za přítomnosti zástupkyň americké provincie. V názvu institutu bylo vypuštěno slovo „chudé“ a vznikla tak Kongregace Školských sester de Notre Dame, dále byl vyměněn starý těžký řeholní oděv za nový modernější, navržený v USA. Sestry americké provincie však v témže roce řeholní šat odložily a nosí civilní oblek.

¹¹² Srov. AKŠS H. Králové, *Konstituce a generální direktář kongregace Školských sester de Notre Dame*, 1974, nesign. (strojopis).

¹¹³ V roce 1968, 1970, 1974, 1980 jsou uváděny úpravy, a v roce 1983 schválení dekretem ze dne 20. 11., na slavnost Krista Krále. Konstituce, s. 49 – 50.

mentalitě, kultuře i společenskopolitickým podmínkám jednotlivých provincií není možné mít direktář jednotný, společným základem tak zůstávají stručněji a všeobecněji vyjádřené konstituce.

3.2 Některé změny v jednotlivých aspektech řeholního života

Na základě historického vývoje konstitucí lze srovnat některé změny v chápání a pohledu na prožívání řeholního života. Jde o pět nejdůležitějších úprav, které budou dále označeny jako *Stanovy 1853, Stanovy 1876, Stanovy 1903, Stanovy 1930 a Konstituce 1983*.

3.2.1 Čistota

Evangelní rada čistoty je v porovnání s ostatními dvěma ve všech verzích stanov popsána nejstručněji. Zpočátku se jednalo o všeobecné pokyny, jakým způsobem čistotu zachovat, přičemž dominovaly příkazy a zákazy. Důraz byl kladen na osobní askezi a varování se navazovat užší přátelství s lidmi v komunitě i mimo ni, což měl být hlavní prostředek k zachování snoubenecké věrnosti Ježíši Kristu. Až do II. vatikánského koncilu se odstavce o čistotě výrazněji nezměnily, pouze *Stanovy 1930* navíc dodávají, že „*každé dobrovolné přestoupení tohoto slibu uvaluje na sestru dvojí vinu hříchu: a) proti přikázání čistoty, b) proti složenému slibu čistoty.*“¹¹⁴ Koncil přinesl změnu v pojetí slibu čistoty, což se projevilo v *Konstitucích 1983*, které se od předchozích značně odlišují. Podstata evangelní rady čistoty je zde lépe vystižena, neboť dosud převažující negativní vymezení, např. příkazy, zákazy, ustoupilo ve prospěch pozitivního pojetí, kterým je láska ke Kristu a osobní vztah k němu. Smysl života v zasvěcené čistotě je zde rozšířen z pouze osobní – soukromé roviny do roviny služby církvi a lidstvu: „*Život v čistotě je dar Ducha svatého. I když si vážíme manželství a mateřství, volíme si panenství z lásky ke Kristu, abychom v nerozdělené lásce k němu nezištně sloužily lidem. Tím přispíváme k růstu Církve, stáváme se znamením univerzální lásky Boží a nového života na věčnosti.*“¹¹⁵ O čistotě jako daru se hovoří v této verzi stanov poprvé, podobně jako o vymezení vztahu řeholnic k manželství. Do popředí je postavena Panna Maria jako vzor panny a matky, teprve zde se objevuje úloha duchovního mateřství.¹¹⁶ Služba bližním je nyní také chápána jako ovoce čistoty, která nás činí svobodnými pro práci v církvi. Původně dominantní rozsáhlé odstavce o sebezáporu byly shrnuty do jediného bodu, který je doplňkem toho nejpodstatnějšího – osobního vztahu ke Kristu a k Panně Marii: „*Čistotu chráníme i ovládnutím smyslů a srdce a energickou*

¹¹⁴ *Stanovy 1930*, odst. 67.

¹¹⁵ *Konstituce 1983*, odst. 18.

¹¹⁶ *Srov. Tamtéž*, odst. 19.

sebekázní.“¹¹⁷ Původní, mnohdy až přehnané obavy z tzv. zvláštního přátelství, kdy jakýkoli užší přátelský vztah mezi dvěma řeholicemi byl posuzován negativně, vystřídal článek o důležitosti sesterské lásky a rodinného ducha v komunitě pro zachování čistoty.¹¹⁸ Závěrečný bod kapitoly o čistotě je vybrán z koncilního dokumentu PC¹¹⁹, ale je jistě zároveň i výsledkem mnohaleté zkušenosti kongregace: „*Slib čistoty skládáme teprve po dostatečném sebezpoznaní a citové zralosti.*“¹²⁰ Celkově lze říci, že se chápání i prožívání slibu čistoty posunulo od soustředění se na vnější jednání a od úzkostlivé sebekontroly i kontroly ze strany spolusester směrem k osobní zodpovědnosti každé jednotlivé řeholnice, čímž se však nijak nevyklučuje spoluzodpovědnost komunity za své členky.

3.2.2 Chudoba

Vzhledem k tomu, že stejně jako většina ostatních kongregací i školské sestry skládají jednoduchý slib chudoby, zůstává řeholicím vlastnické právo na majetek i právní schopnost získávat majetek nový, složením slibu se zřikají pouze práva osobně s tímto majetkem nakládat podle vlastní vůle.¹²¹ Zpočátku mělo veškeré dědictví sester připadnout družině,¹²² později byla každá sestra povinna určit, kdo má spravovat její vlastnictví, pokud nějaké má, a pobírat z něho požitky.¹²³ Odstavce týkající se podrobněji majetkových záležitostí byly do stanov zařazeny až po římských úpravách na počátku 20. století; předtím šlo spíše o praktický návod k prožívání chudoby v každodenním životě. Jde například o popis nábytku: měl být z obyčejného nehlazeného dřeva a natřený obyčejnou barvou, obrazy v jednoduchých rámech apod., výjimka však byla povolena u věcí, které komunita dostala darem.¹²⁴ Zakazovalo se rovněž používání zlatých a stříbrných předmětů s výjimkou slibových prstenů, hodinek pro učitelky a stříbrných lžiček na užívání léků.¹²⁵ Podobné podrobnosti se už v pozdějších verzích stanov nenacházejí, zato přibyla celá řada nových opatření týkajících se především „úředních“ záležitostí. Bylo zavedeno sepisování závěti, která měla být hotova před složením prvních slibů. Chtěla-li být některá řeholnice zbavena vlastnického práva (podobně jako

¹¹⁷ *Tamtéž*, odst. 21.

¹¹⁸ Srov. *Tamtéž*, odst. 22.

¹¹⁹ *Perfectae caritatis* odst. 12.

¹²⁰ *Tamtéž*, odst. 24.

¹²¹ Srov. *Stanovy 1853*, § 6; *Stanovy 1876*, s. 14; *Stanovy 1903*, odst. 40; *Stanovy 1930*, odst. 49; *Konstituce 1983*, odst. 27.

¹²² *Stanovy 1853*, § 6.

¹²³ *Stanovy 1903*, odst. 43; *Stanovy 1930*, odst. 50; *Konstituce 1983*, odst. 37.

¹²⁴ Srov. *Stanovy 1876*, s. 15. Darovaný nábytek či nábytek zapůjčený na vybavení některého filiálního domu se v kongregaci objevoval dost často, zvláště v případech, kdy školské sestry přebíraly pedagogické zařízení založené šlechtickým velkostatkem nebo městskou radou; jejich byt byl pak nezdědkou vybavován ze zámeckého inventáře.

¹²⁵ Srov. *Stanovy 1876*, s. 15.

řeholníci, kteří složili slavné sliby), musela o to žádat v Římě u Apoštolského Stolce;¹²⁶ v současné době se již toto nedělá, pouze je možné, aby generální nebo provinciální představená povolila sestře zřici se svého majetku nebo dědictví, nesmí však k tomu dojít před doživotní profesí ani před čtyřicátým rokem věku.¹²⁷

V denním prožívání chudoby však více než o věci majetku a dědictví šlo o postoj k drobným věcem, které byly všechny společným majetkem a sestry je měly pouze svěřeny do užívání. Volné nakládání s věcmi bylo zakázáno, řeholnice nesměly „*bez vědomí a dovození představené nic přijmout, koupit, prodat, podržet, darovat, vypůjčit apod.*“¹²⁸ Ve své podstatě se toto až do současnosti nezměnilo, pouze bylo později z praktických důvodů zavedeno tzv. volné disponování maličkostmi, neboť postupem času se ukázalo, zvláště ve větších komunitách, pro představené z časových důvodů značně obtížné řešit všechny drobnosti, s nimiž jednotlivé sestry přicházely. Ve stanovách tato záležitost řešena nebyla, obsahuje ji konkrétnější provinciální direktář, který se častěji obměňuje podle aktuální situace a v současné době umožňuje sestrám volně nakládat s věcmi v hodnotě do 30 Kč.¹²⁹

Běžný chod domácností, provoz škol a jiných výchovných zařízení a nakonec i celkové hospodaření kongregace, které zahrnovalo vysoké finanční transakce, například prodeje a koupě domů a pozemků, by nebylo možné, kdyby určitým osobám, případně skupinám osob, nebyly svěřeny příslušné pravomoci ke správě určitého majetku. Na nejnižší rovině šlo o tzv. menší úřady (kuchařky, vrátné, pradleny, sakristiánky, zahradnice, ošetřovatelky, knihovnice...), které rozdělovala místní představená se svými asistentkami a za které dotyčné sestry spolu s jistými pravomocemi přebíraly i zodpovědnost; i ve správě těchto společných věcí však podléhaly své představené.¹³⁰ Ve větších domech měla finance i hmotný majetek na starosti sestra ekonomka, která přímo podléhala představené, jež měla konečnou zodpovědnost za hospodaření filiálky, o němž zasílala pravidelné zprávy generální, později provinciální představené.¹³¹ Nejvyšší pravomoci v hospodářských záležitostech měla generální rada; jak generální představená, tak i generální prokurátorka podléhaly v této oblasti plně rozhodnutí celé generální rady, čímž se zamezilo potencionálnímu zneužití majetku jednotlivcem a zároveň bylo umožněno, aby i nejvyšší představená mohla plně žít slib chudoby. Vyplývá to i ze způsobu, jak bylo zacházeno s hlavní kongregační pokladnou:

¹²⁶ *Stanovy 1903*, s. 45.

¹²⁷ Viz *Konstituce 1983*, odst. 40.

¹²⁸ *Stanovy 1853*, § 6.

¹²⁹ *Provinciální direktář ke Konstitucím Kongregace Školských sester de Notre Dame*, Hradec Králové 1999, s. 12.

¹³⁰ Srov. např. *Stanovy 1903*, odst. 218 – 226. O nižších úřadech se podobně pojednává ve všech verzích stanov do roku 1930, po II. vatikánském koncilu byly původně rozsáhlejší body velmi zestručněny a přesunuty do provinciálního direktáře.

¹³¹ *Stanovy 1903*, odst. 232.

„Pokladna ta se zamyká na 3 klíče, ze kterých jeden jest v rukou generální představené, druhý v rukou první asistentky a třetí u generální prokurátorky. Pokladna se smí otevřít nebo zavřít jenom za přítomnosti všech tří.“¹³² V souvislosti s postupujícím vývojem moderní společnosti je v *Konstitucích 1983* klíč od pokladny nahrazen podpisovým právem pro generální představenou a ekonomu. V konečné fázi podléhalo vedení kongregace ještě kontrole diecézního biskupa a později i římské Kongregace pro záležitosti řeholníků, kam se jednou za pět let posílala zpráva o finančním i personálním stavu společenství.

Ve starších stanovách je patrný velký důraz na praktické prožívání chudoby v každodenním životě. Společné ložnice, v nichž stály pouze řady postelí se závěsem a nočních stolků s umyvadly, jsou uváděny ještě ve *Stanovách 1930* a hluboko do 2. poloviny 20. století byly samozřejmostí.¹³³ Svůj pokoj měla pouze generální, později i provinciální představená, popřípadě jej mohla mít i představená místní, z pramenů však vyplývá, že ve většině domů to prostorové poměry neumožňovaly. Prádlo i šaty se uchovávaly ve společných skříních, které stály buď na chodbě, nebo, pokud bylo místo, v ložnici. Do skříní neměly sestry volný přístup, věci jim vydávala řeholnice k tomu určená a bylo přesně stanoveno, kolik čistého prádla se smí za týden použít.¹³⁴ Stejně jako v bydlení a oblékání se dbalo na jednoduchost ve stravě. V prvních desetiletích kongregace byly podmínky všeobecně tvrdší, jak vyznívá ze *Stanov 1876*: „Radostí vaší budiž, býti ve všem chudými. Přijímejte tedy šaty i nejvíce obnošené, nábytek i velmi otřelý a pokrmy i nejjednodušší ze srdce rády a ony buďtež vám za rozkoš.“¹³⁵ Na přelomu 19. a 20. se již pojetí chudoby ve stravě poněkud zracionalizovalo a požadavky se upravily s ohledem na zdraví sester: „Strava budiž přiměřena zákonům chudoby, ale též namáhavé činnosti sester.“¹³⁶ Vedení kongregace dospělo k odsouhlasení této změny pravděpodobně na základě četných zkušeností s úmrtím mladých řeholnic, které se pro velkou fyzickou i psychickou zátěž stávaly náchylnějšími k různým nemocem, zejména k tuberkulóze, jež v té době byla všeobecným postrachem. Ze současných *Konstitucí 1983* jsou odstavce o stravování přesunuty do provinciálních direktářů a zůstává v nich pouze všeobecný pokyn, který lze mimo jiné vztáhnout i na stravu: „Uznáváme, že stvořené věci jsou Boží dary, radujeme se z nich, užíváme jich vděčně a rády se o ně dělíme. . Máme velkou odpovědnost, abychom ukazovaly světu ideál evangelní chudoby.“¹³⁷ Z citátu je patrné, že původní závazně stanovené praktické způsoby prožívání chudoby ustoupily ve prospěch individuální zodpovědnosti v naplňování slibu, která se neváže na konkrétní

¹³² *Tamtéž*, odst. 229.

¹³³ *Stanovy 1930*, odst. 65.

¹³⁴ *Ze vzpomínek sestry M. Viktorie Havlové*.

¹³⁵ *Stanovy 1876*, s. 15.

¹³⁶ *Stanovy 1903*, odst. 54.

¹³⁷ *Konstituce 1983*, odst. 29 a 32.

předpisy o životní úrovni komunit, ale počítá s různými možnými alternativami i s rychle postupujícím vývojem postmoderní společnosti, kdy jednotné měřítko pro všechny může být už jen těžko stanoveno a zůstává jím jediné vnitřní vnímavost jednotlivců pro to, co se v jejich aktuální situaci ještě slučuje a co již neslučuje se slibem chudoby.

Zároveň je, podobně jako u slibu čistoty, patrný posun k pozitivnímu vnímání chudoby; v předkoncilních stanovách většina odstavců sestávala z příkazů a zákazů, neboť v duchu tehdejšího přístupu byly sliby chápány spíše jako cíl, stav dokonalosti, a málo se mluvilo o vlastním smyslu evangelní chudoby. Zvláštní je, že jedinou odpověď na otázku „proč chudoba?“ lze najít pouze ve *Stanovách 1876*: „*Nelitujeť toho, že jste obětovaly statky pomíjející, abyste získaly Boha a blaženost věčnou.*“¹³⁸ I tato dosti strohá věta byla v následujících dvou úpravách stanov vypuštěna, ani v kapitole o chudobě, ani ve všeobecném pojednání o skládání slibů není o vnitřní náplni slibů vůbec nic. Žádné rozumné vysvětlení, proč tomu tak bylo, autorku nenapadá, ale jisté je, že při čtení těchto odstavců se nutně dostavuje pocit, že zde něco zásadního chybí. Toto pojetí už ve své podstatě muselo být neudržitelné, neboť vývoj mentality se do současnosti ubíral směrem, pro nějž se tento styl myšlení pomalu stával nepříjemným. Je to patrné i na dnešní nejstarší generaci řeholnic, která ještě zažila staré stanovy, ale jejich chápání a prožívání slibů již v mnohém předjímalo II. vatikánský koncil. K jeho svolání by také nebylo došlo, kdyby podobné pocity rozporu mezi vlastním smýšlením a stávající praxí netížily více lidí v církvi. V současných konstitucích je zdůrazněno, že dobrovolnou chudobou se podílíme na chudobě Kristově, její prožívání nás vede k úplné závislosti na Bohu a k důvěře v jeho řízení a péči o nás a zároveň nás činí vnímavými k potřebám bližních.¹³⁹ Vnitřní rozměr chudoby je zde nově objeven, na druhou stranu možná chybí trochu z původní konkrétnosti, neboť se v komunitách snadno může objevit tendence všechno relativizovat. Proto je nutné stále znovu se vracet k životu zakladatelů, kteří kongregaci zanechali jako zvláštní odkaz právě chudobu a pokoru.¹⁴⁰

3.2.3 Poslušnost

V pořadí třetí evangelní radou, která bývá všeobecně považována za nejtěžší, je poslušnost. Jejím smyslem a podstatou má být následování „*poslušného Krista, který plnil vůli svého Otce po celý život až k smrti na kříži.*“¹⁴¹ Nutným předpokladem svobodného prožívání slibu poslušnosti je ochota dát se Bohu úplně k dispozici a přijímat vše s pevnou

¹³⁸ *Stanovy 1876*, s. 14.

¹³⁹ *Srov. Konstituce 1983*, odst. 25,29,31.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, odst. 31.

¹⁴¹ *Konstituce 1983*, odst. 41.

vírou, že prostřednictvím představených se projevuje Boží vůle.¹⁴² Tato vnitřní dimenze poslušnosti, která se pro dnešní chápání jeví samozřejmá, však nebyla ve stanovách školských sester vždy formulována.

Stejně jako u ostatních dvou evangelních rad, i v případě poslušnosti vykazují jednotlivé verze stanov shodnou tendenci. Zatímco ve stručných, ale „hutných“ odstavcích provizorních *Stanov 1853* nacházíme věty, které poté zmizely a obsahově nezměněny se znovu objevily až v *Konstitucích 1983*, ve všech ostatních vydáních se vyjádření oné hlubší podstaty „proč poslušnost“ vytratilo. Nebýt těchto dvou vět v prvotních stanovách („*Mají se snažit, aby umrtvovaly vlastní vůli a mínění. Proto si často představuje Ježíše Krista, který sám sebe ponížil a stal se poslušným až k smrti na kříži.*“¹⁴³), téměř by se zdálo, pokud bychom brali v úvahu pouze konstituce a ne jiné okolnosti, že to, co s sebou přinesl II. vatikánský koncil, znamenalo radikální obrat k něčemu úplně novému. Díky oněm stručným *Stanovám 1853* je ale zřejmé, že nešlo o nic nového, pouze o znovuobjevení něčeho, co zde již dávno bylo, pouze bylo potřeba, aby se to znovu jasně formulovalo a zdůraznilo. Otázkou zůstává, proč zrovna tyto odstavce byly při pozdějších úpravách ze stanov odstraněny; její zodpovězení by však vyžadovalo hlubší sondu do soudobých poměrů v katolické církvi i v celé společnosti, jež není možné na úrovni této práce adekvátně zhodnotit. Každopádně ale šlo o projev čehosi nezdravého, co muselo být zákonitě odhaleno a přehodnoceno, aby mohl řeholní život „přežít“ a najít své místo v církvi i v současné společnosti.

Naštěstí zůstávají stanovy stále jen normativním pramenem, který sice vypovídá mnohé o směru a celkovém myšlenkovém stylu církve v daném období, nicméně není možné pouze na jeho základě posuzovat vnitřní život a postoje jednotlivých řeholnic, jež se jím řídily. Všeobecně je dnes známo, že „dříve se o tom vnitřním nemluvilo“, to ale neznamená, že by „to vnitřní“ neexistovalo. Snad bylo považováno za zbytečné, či snad dokonce za nevhodné, aby příslušné odstavce byly do stanov zařazovány; tyto věci si měla každá sestra vyřešit s Pánem osobně. A že si je opravdu řešily, dokládají jedinečným způsobem právě *Konstituce 1983*, neboť tyto vyšly výhradně z pera řeholnic vychovaných v duchu *Stanov 1930*, které se jeví ze všech sledovaných verzí jako nejvíce strohé a direktivní.

Výrazný posun nastal i v chápání role představené; koncilní návrat „ke kořenům“ sahá v tomto případě hluboko do minulosti až k původní řeholi sv. Augustina, v níž je poslušnost chápána i jako skutek milosrdné lásky k představenému. „*Představený ať nehledá radost v tom, že vám ze své moci poroučí, ale že vám z lásky slouží. Svým postavením v klášteře stojí*

¹⁴² *Tamtéž*, odst. 42 – 43.

¹⁴³ *Stanovy 1853*, § 5.

sice nad vámi, ale v bázni Boží ať je příkladem dobrých skutků. Ať napomíná nespokojené a těší malomyslné, ať se ujímá slabých a ke všem je trpělivý. Ať miluje kázeň a s rozvahou ji ukládá. Ať více touží po vaší lásce než po vaší bázni, ačkoli je obojího třeba. Ať si je vždy vědom, že za vás jednou bude odpovídat u Boha. Proto ho nejen ochotně poslouchajte, ale mějte s ním i soucit, neboť žije ve větším nebezpečí, kdo stojí výše nad vámi.“¹⁴⁴ Školské sestry byly již od počátku, zcela v duchu augustiniánské řehole, v pravidlech nabádány k dětině úctě a lásce k představeným,¹⁴⁵ avšak snad právě po celá desetiletí užívaná formulace, jež uvozovala ve stanovách odstavce o poslušnosti („*Slibem poslušnosti zavazují se sestry poslouchati svých řádných představených, kdykoliv jim něco poroučejí, co se týká zachovávání slibů a stanov.*“¹⁴⁶) a stála tak dosti nešťastně na místě, které mělo prioritně patřit vymezení poslušnosti ve vztahu k Bohu, zapříčinila, že se v průběhu času, sice ne vždy a ne všude, ale přece jenom často, ze „sestry představené“ stala „paní představená“, a to nejen co do způsobu oslovení, ale i ve skutečném postavení, které v komunitě zaujímal. Tím se pak mnohdy praxe odchýlila od původního Augustinova pojetí představeného, který „*nestojí nad ostatními, nýbrž mezi nimi*“.¹⁴⁷ Proto musela být později znovu zdůrazněna úloha celé komunity na společném hledání Boží vůle, aniž by se představeným ubíralo něco z autority, která jim náleží.¹⁴⁸ Toto hledání vůle Boží, které bylo ve stanovách doposud buď úplně opomíjeno, nebo omezeno ve vztahu k plnění nařízení představených, získalo nový, širší a svobodnější rozměr: „*Ve světle Ducha svatého hledáme a poznáváme vůli Boží. Projevuje se v Písmě svatém, v ustanoveních Církve, v Konstitucích, v nařízení představených, v modlitbě, v dialogu, v znameních doby, v různých okolnostech života.*“¹⁴⁹ Výčet je zcela zřetelně hierarchicky uspořádán, nad konstitucemi a představenými stojí autorita Písma a Učitelského úřadu církve, z nichž tyto teprve vychází. Svou roli nadále kromě osobní modlitby hraje také dialog s představenou i se spolusestrami. Vyjádřit svůj názor není jen právem, ale přímo povinností, nesmí se však vytratit ochota podřídit se konečnému rozhodnutí představené.

„Právní“ obsah slibu poslušnosti v dnešním pojetí byl zařazen již do *Stanov 1903* a od té doby zůstal nezměněn. Sestra je pod slibem vázána uposlechnout v případě, kdy jí vyšší představená něco nařizuje mocí poslušnosti podle konstitucí, písemně nebo přede dvěma svědky.¹⁵⁰ Těchto formálních příkazů může být použito jen ve velmi závažné věci, v ostatních

¹⁴⁴ AUGUSTIN Z HIPPO, *Řehole pro komunitu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2004, s. 96. (dále *Řehole*)

¹⁴⁵ *Stanovy 1853*, § 6; *Stanovy 1903*, odst. 66; *Stanovy 1930*, odst. 76.

¹⁴⁶ *Stanovy 1930*, odst. 72. Srov. též *Stanovy 1903*, odst. 62.

¹⁴⁷ AUGUSTIN Z HIPPO, *Řehole*, s. 70.

¹⁴⁸ Srov. *Konstituce 1983*, odst. 42.

¹⁴⁹ *Tamtéž*, odst. 43.

¹⁵⁰ Srov. *Stanovy 1903*, odst. 62; *Stanovy 1930*, odst. 72; *Konstituce 1983*, odst. 49.

případech se při porušení poslušnosti nejedná o hřích proti slibu, nýbrž proti ctnosti poslušnosti.

3.2.4 Úkony zbožnosti

Již sv. Petr Fourier, když na začátku 17. století zakládal společenství de Notre Dame, usiloval o spojení kontemplativního života s apoštolskou činností. Pro tehdejší dobu nezvyklý návrh, který byl přes mnohé obtíže nakonec prosazen, se v moderních kongregacích stal naprostou samozřejmostí. Hledání vyváženosti mezi modlitbou a apoštolátem provázelo Kongregaci Školských sester de Notre Dame již od samého počátku; stejně jako dnes i tehdy se jednalo o věc velmi nesnadnou, v níž se jen těžko mohly vytvářet obecně platné závěry. Proto i *Stanovy 1876* se této problematice dotýkají, a to ve spojení s poslušností, která ještě spolu s vlastním svědomím jako jediná může být spolehlivým vodítkem při hledání správného řešení v konkrétních situacích: „*Volá-li vás poslušenství od modlitby ku konání jiných povinností stavu vašeho, anebo ke skutkům svaté lásky k bližnímu, buďte hotovy, opustiti Boha pro Boha.*“¹⁵¹ Podobné situace však nutně musely zůstat pouze výjimečné, jinak by se řeholní duch ze společenství brzy vytratil. Osobní modlitba a slavení liturgie představovaly vždy, stejně tak jako dnes, zdroj potřebné síly k prožívání denního života ve víře a v lásce ke Kristu,¹⁵² proto bylo nutné, aby stanovy obsahovaly určité více či méně konkrétní instrukce pro vnější formy zbožnosti, které jsou předpokladem vnitřního duchovního růstu.

Na společnou modlitbu se scházely sestry ráno a večer; její součástí bylo též půlhodinové rozjímání. Večer se konala příprava na ranní rozjímání, kdy si komunita společně přečetla příslušný úryvek z Písma a společně o něm rozprávěla.¹⁵³ Mariánské hodinky se sestry modlily společně v chóru, pouze učitelky, které byly v té době ve škole, se je modlily individuálně a potichu. Zdá se, že zpočátku byla modlitba hodinek určena všem sestrám bez rozdílu, teprve *Stanovy 1903* ukládají tuto povinnost pouze učitelkám, zatímco domácí sestry se je směly modlit pouze s dovolením představené, jinak měly určený přesný počet „Otčenášů, Zdravasů a Sláva Otcí“ za matutinum, laudy, nešpory apod. Také společná recitace Mariánských hodinek pro sestry učitelky se po roce 1903 omezila pouze na neděle a svátky, jinak se je modlily soukromě a tiše.¹⁵⁴ Po II. vatikánském koncilu se zavedla modlitba breviáře, přičemž ranní chvály a nešpory mají být společné, ostatní části jsou buď

¹⁵¹ *Stanovy 1876*, s. 19.

¹⁵² *Srov. Konstituce 1983*, odst. 51.

¹⁵³ *Srov. Stanovy 1876*, s. 34; *Stanovy 1903*, odst. 80; *Stanovy 1930*, odst. 90.

¹⁵⁴ *Srov. Stanovy 1903*, odst. 81; *Stanovy 1930*, odst. 91.

společné, nebo soukromé podle možností jednotlivých domů.¹⁵⁵ Kromě liturgie hodin byly a stále jsou doporučovány častější návštěvy kaple v průběhu dne, společné nebo individuální.

Ke svátosti smíření přistupovaly sestry jedenkrát za osm dní, a to až do II. vatikánského koncilu. Každý dům měl svého řádného zpovědníka, jenž musel mít jurisdikci pro zpovídání řeholnic, čtyřikrát ročně docházel do komunity mimořádný, tzv. kvatembrový zpovědník. Od roku 1903 měly sestry právo vyžádat si mimořádného zpovědníka kdykoli, od roku 1930 se povolilo zpovídat se v případě potřeby a bez vědomí představené i v kterémkoli kostele či kapli.¹⁵⁶ Při posledních úpravách konstitucí byly instrukce o svátosti smíření zestručněny a důraz byl přenesen na radost z ustavičné ochoty Boží nám odpouštět. Každá sestra má často a vděčně přijímat tuto svátost a má i svobodu volby zpovědníka. O výběru zpovědníka a pravidelnosti přistupování ke svátosti smíření pojednávají nyní provinciální direktáře.

Mše svatá se školské sestry od počátku zúčastňovaly denně, eucharistii přijímaly podle soudobé církevní praxe, zpočátku o sobotách, nedělích a velkých svátcích,¹⁵⁷ později třikrát, s povolením i čtyřikrát týdně, ve *Stanovách 1930* pak, v souladu s novým *CIC*, je umožněno i každodenní sv. přijímání, „*jsou-li k němu sestry dobře připraveny*“; všeobecně zůstávají nadále tři dny v týdnu.¹⁵⁸ V *Konstitucích 1983* je zdůrazněno, že „*denní účast na Nejsvětější Oběti je neocenitelná milost, za níž nemůžeme být dostatečně vděčné*“;¹⁵⁹ denní svatě přijímání se předpokládá, ale vlastní rozhodnutí je ponecháno na svědomí každé sestry.

3.3 Struktura kongregace a úloha představených

Až do roku 1930, kdy byly zřízeny provincie, byla organizační struktura Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame zcela jednoduchá: existovaly jednotlivé řeholní domy různého typu a zaměření – takzvané domy filiální, běžně nazývané filiálky, které spadaly přímo pod mateřinec v Horažďovicích. Nové filiálky byly v průběhu času neustále zakládány, jiné zas rušeny, takže se jejich počet měnil a měnilo se i teritoriální rozšíření kongregace. Celkem působily Chudé školské sestry de Notre Dame do roku 1950 ve 130 obcích v Čechách a na Moravě a ve 13 na Slovensku, přičemž ve velkých městech bylo často filiálek více. Některé řeholní domy přetrvaly řadu desetiletí, jiné byly jen krátkodobou epizodou. Ve srovnání s jinými kongregacemi, které v té době v Čechách a na Moravě

¹⁵⁵ *Konstituce 1983*, odst. 65.

¹⁵⁶ *Stanovy 1903*, odst. 89; *Stanovy 1930*, odst. 104.

¹⁵⁷ *Stanovy 1853*, § 1

¹⁵⁸ *Stanovy 1930*, odst. 110.

¹⁵⁹ *Konstituce 1983*, odst. 55.

působily, měly školské sestry domů nejvíce, přestože nebyly úplně nejpočetnějším společenstvím. Toto prvenství patřilo po celé sledované období Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (boromejkám). V čele každého domu stála místní představená, volená vždy na jedno tříletí, její úřad však mohl být z rozhodnutí vyšší představené prodloužen o další tři roky. Poté se mohla stát buď představenou v jiném domě, nebo zůstat na místě jako řadová sestra. Úřad představené ve stejném domě jí směl být znovu přidělen nejdříve po uplynutí tří let. Místní představené pomáhaly dvě rádkyně, ustanovené generální představenou.¹⁶⁰ Tento systém naplno fungoval pouze ve větších domech, neboť v případě tří či čtyřčlenných komunit existence rádkyň, pokud vůbec byla zachována, nemohla být jiná než ryze formální. Ostatní sestry ve společenství daného domu své představené ve všem podléhaly, ona jim také přidělovala různé menší funkce a úkoly v rámci komunity.¹⁶¹ Hlavní úkol místní představené definují stanovy následovně: „. . . *jest povinna vésti své podřízené v duchu stanov, bdíti, aby těchto správně dbáno bylo, a napomínati těch, kdož by stanov neostříhaly; pečovati o potřeby sester a povzbuzovati jich v lásce slovem i vlastním dobrým příkaldem k věrnému plnění povinností jejich, majíc na paměti, že jest odpovědna generální představené, ano i Bohu za všeliká provinění proti stanovám, kterým zabrániti mohla a nezabránila. . . Ačkoli není povinna řídit se vždycky míněním svých rádkyň, sluší se nicméně, aby se jich často a ráda dotazovala. . . U věcech vážných ale, není-li naspěch, zůstává konečný rozsudek generální představené.*“¹⁶² Je zřejmé, že osoba, které mohl být úřad představené svěřen, musela splňovat určité kvality nejen duchovní a morální, ale i praktické a intelektové. Jinak řečeno, ne vždy ta nejzbožnější a nejusebranější sestra mohla být představenou. Kromě duchovního vedení a usměrňování svých spolusester, které není možné bez jisté autority, byla zodpovědná i za celý chod domu a často také k němu příslušejících pedagogických zařízení, neboť na menších filiálkách bývala představená často zároveň ředitelkou.¹⁶³ Ekonomické záležitosti větších domů řešila sice hospodárka, jejíž pravomoce ale bez předchozí porady s představenou nebyly příliš vysoké. V menších komunitách navíc tyto dva úřady často splynuly v jedné osobě. Není proto divu, že si kongregace neustále stěžovala na nedostatek představených a prameny ukazují, že byla-li některá sestra jednou zvolena za představenou a v prvním tříletí se osvědčila, zůstalo jí toto břemeno skoro na celý život. V některých případech byla udělena výjimka a řeholnice zůstala dlouhodobě na jednom působišti, častěji však po třech či šesti letech putovala z domu do

¹⁶⁰ Srov. *Stanovy 1903*, odst. 207 – 208.

¹⁶¹ například sakristiánka, prostěračka v refektáři apod.

¹⁶² *Tamtéž*, odst. 209 a 214.

¹⁶³ většinou opatrovny nebo sirotčince, školy mívaly ředitelku jinou

domu. Ty neschopnější pak obsazovaly vyšší úřady v generální, později provinciálních radách.

Sídlem generalátu byl až do roku 1950 mateřinec v Horažďovicích.¹⁶⁴ Generální představenou jakožto nejvyšší autoritu v kongregaci a její čtyři asistentky (generální radu) volila řádně svolaná generální kapitula vždy na šest let. Zodpovědnost generální představené¹⁶⁵ byla přímo úměrná jejím četným pravomocem, jež jsou podrobně rozepsány ve stanovách a nelze je zde všechny uvádět. Jedná se především o řešení osobních záležitostí sester,¹⁶⁶ dále o věci ekonomické¹⁶⁷ a s tím vším související komunikaci s úřady a církevní hierarchií, nejčastěji s biskupským ordinariátem v Českých Budějovicích a v závažnějších případech jeho prostřednictvím s Vatikánem.¹⁶⁸ O většině záležitostí se generální představená radila se svými asistentkami, mezi nimiž stála na prvním místě generální vikářka.¹⁶⁹ K dalším vyšším úřadům náležela funkce generální sekretářky, která se mohla krýt s postem generální asistentky. Starala se o kongregační archiv, vedla pamětní knihy a pomáhala generální představené s vyřizováním korespondence a vedením knih. Generální prokurátorka asistentkou být nesměla, ale měla poradní hlas při jednáních generální rady v hospodářských záležitostech. Pomáhala nejvyšší představené se správou majetku, vedla příslušné spisy a přezkoumávala účty zasílané z jednotlivých řeholních domů. K vyšším úřadům se počítala též funkce novicmistrové a prefektky čekatelek.¹⁷⁰

Po generální kapitule roku 1930 byla kongregace rozdělena do čtyř provincií, mateřinec zůstal pátou samostatnou správní jednotkou a nebyl zařazen do žádné z nich. V jejich čele stanuly provinciální představené s radou, kterou tvořily dvě asistentky. Hlavním smyslem provincií bylo zpřehlednit správu teritoriálně i jazykově různorodých působišť institutu a tím odlehčit práci generalátu. Dalším důvodem byla i nutnost zohlednit narůstající regionální odlišnosti, neboť rozdílnost kultury a mentalit se nutně projevovala i ve způsobu života řeholnic, a to nejen na filiálkách ve Spojených státech, ale i v trilingvním společenství na území Československa.¹⁷¹ Bývalá dvojjazyčnost horažďovického mateřince stále více

¹⁶⁴ Generální představená nesměla být zároveň představenou místní, a tak horažďovická komunita měla svou vlastní představenou, generalát stál jakoby mimo. Totéž platilo později o provinciálních představených, například v domě U Sv. Josefa v Českých Budějovicích, který byl po roce 1930 sídlem budějovické provincie, žila jak provinciální, tak i místní představená.

¹⁶⁵ sestrami nazývána Ctihodná Matka

¹⁶⁶ přijímání a propouštění čekatelek, propuštění novicek či profesek, přesazování řeholnic na jiná působišť, vizitace filiálních domů, udělování výjimek od stanov pro jednotlivé sestry, řešení kázeňských přestupků atd.

¹⁶⁷ smlouvy o movitém i nemovitém majetku, zakládání nových domů, dluhy a jiné peněžní otázky apod.

¹⁶⁸ Více o tom: *Stanovy 1903*, odst. 180 – 193.

¹⁶⁹ Tento post zastávala bývalá generální představená, pokud se složení svého úřadu dožila, např. sestra M. Luka Grösslová. AKŠS Č. Budějovice, *Nekrology*.

¹⁷⁰ Srov. *Stanovy 1903*, odst. 199 – 201.

¹⁷¹ Stěžejní byl problém češtiny a němčiny, u slovenských domů nastal problém až se vznikem Slovenského štátu, proto v roce 1939 přibyla pátá slovenská provincie.

ustupovala ve prospěch češtiny a spolu s tím ustával i příliv německy mluvících kandidátek, neboť děvčata se obávala cizojazyčného noviciátu a volila si raději jiná řeholní společenství. Spolu se vznikem provincií tak byl založen nový noviciátní dům pro německy mluvící sestry v Úšovicích, který se záhy přestěhoval do Mariánských Lázní.¹⁷² Rozdíly, jež se postupně objevovaly mezi jednotlivými provinciemi, vyřešily po čase provinciální direktáře, které podrobněji rozvíjely všem společné stanovy.

Provinciální představené podléhaly představené generální. Jejich funkční období bylo tříleté a mohlo být stejně jako u místních představených jednou prodlouženo. Dosazovala je generální představená na základě návrhů všech sester provincie.¹⁷³ Práva a povinnosti provinciální představené byly obdobné jako u generální, omezovaly se však na území provincie a v závažnějších záležitostech se tato musela obracet do Horažďovic.¹⁷⁴

V současné době má struktura kongregace tuto podobu. Generální představená se svou radou sídlí v Generálním mateřinci v Hradci Králové. Rádkyně jsou čtyři, z nichž první je současně Generální vikářkou. Generální představené jsou podřízeny provincie. Dnes jsou čtyři, Česká se sídlem v Praze, Slovenská se sídlem v Novom Mestě nad Váhom, Bavorská se sídlem v Auerbachu a Americká se sídlem v Omaze Nebraska. Každá provincie je řízena provinciální představenou, která má rovněž své rádkyně. Místní představené filiálek jsou podřízeny provinciální představené. Jednou za šest let se schází generální kapitula, při které je mimo jiné volena nová generální představená a rada. Provinciální kapituly se schází jednou za čtyři roky.¹⁷⁵ Generální představená je volena na šest let, může být zvolena i na druhé, výjimečně i na třetí období. Stejně tak provinciální představená s rozdílem délky jednotlivého období. Místní představená je volena nebo dosazena vyššími představenými na tři roky. Může být také druhé období, s výjimkou i třetí.

¹⁷² Americké sestry měly svůj noviciát ještě před vznikem provincií, sídlem slovenského noviciátu se roku 1939 stalo Nové Mesto nad Váhom.

¹⁷³ Krátce před skončením úřadu dosavadní provinciální představené napsala každá sestra profeska na lístek jména tří sester, které by na tuto funkci navrhovala. Lístky byly ze všech domů odeslány do mateřince. Srov. *Stanovy 1930*, odst. 242.

¹⁷⁴ *Tamtéž*, odst. 244.

¹⁷⁵ Změna byla provedena při generální kapitule v roce 2004. Namísto tříletého období bylo ustanoveno čtyřleté. Důvodem byla krátká doba, ve které se nemohla provinciální představená se svou radou rozhodnout pro náročnější dlouhodobější úkoly. Nevěděla totiž, jestli bude ještě na další období zvolena.

4. ODKAZ ZAKLADATELŮ A JEHO VÝVOJ

Charismatický odkaz¹⁷⁶ zakladatelů je jako vzácný poklad uchováván v každé kongregaci a předáván dalším generacím. Duch sv. dává své dary jak chce a komu chce, nelze je proto plně uchopit a předávat jako nějakou věc, ale jako něco „živého, oživujícího“. Je to sám život, životní síla, která byla podnětem pro vznik institutu. Proto se k ní musí přistupovat s otevřeným srdcem a touhou nechat se jí uchvátit a proniknout do hloubky. I když jsme se v předešlých částech už zmínili o charismatech zakladatelů, pokusíme se ještě vyzdvihnout uceleně jejich odkaz, který sestřím zanechali jako dar i úkol.

Jako zlatá nit se ve všech třech životopisech zakladatelů, vine láska k chudobě a pokoře. Sestry proto považují ducha chudoby a pokory, ve spojení s křesťanskou láskou k mládeži, za duchovní dědictví předané jim jejich zakladateli. Proto vidí svou apoštolskou činnost především ve výchově a vyučování mládeže. V případě potřeby samozřejmě přijímá též charitativní, sociální a misionářské úkoly.¹⁷⁷

Charismatický odkaz zakladatelů, který se odráží i v názvu kongregace, je možné vyložit z několika úhlů pohledu.

4.1 Chudoba a pokora

Chudoba spojená s pokorou, jak již bylo řečeno, je hlavním charakteristickým rysem zakladatelů i kongregace. Životní heslo sv. Petra Fouriera: „všem prospět, nikomu neškodit“ vyjadřuje prvek vyprázdnění se od sebe, jakési kenóze, kdy v popředí stojí zájem o blaho bližního. Podobnou myšlenku vyjádřil i Josef Weismayer: „Křesťanská láska k bližnímu má usilovat o změnu struktur způsobujících nouzi, aniž by tím ovšem vytvořila novou nouzi, aniž by tím způsobila nouzi jiných.“¹⁷⁸ Není snadné pomoci všem a při tom nikomu neškodit. Jen opravdová láska může ve své vynalézavosti najít způsob k uskutečnění tak náročného požadavku.

Chudoba nemůže být vztahována jen k vlastní odpoutanosti od hmotných věcí, ale její duch má oživovat bliženskou lásku. Materiální chudoba prvních komunit byla základem k vytváření duchovní chudoby, proto i když sestry postupně získávaly nějaké prostředky

¹⁷⁶ V dřívější literatuře je místo pojmu „charisma“ uváděn výraz „duch“ se stejným významem.

¹⁷⁷ Srov. Konstituce 1983, str. 3 - 6.

¹⁷⁸ Život v plnosti, str. 141.

k lepší apoštolské službě, braly vždy majetek v duchu augustiniánského ideálu jako něco, co patří církvi, jako prostředek k pomoci druhým. Potvrzují to i Stanovy z roku 1876, které varují před nadbytkem jako příčinou uvolnění řeholní kázně. Přebytky, které by vznikly, se mají podle těchto doporučení využít k dobrým skutkům vůči bližním.¹⁷⁹

Pokora, jako úrodná půda, dává vzrůst ostatním ctnostem. Je základem, náboženským postojem spojujícím člověka s Kristem. Pokora byla pro zakladatele velmi cenným fundamentem a známkou Božího života v duši. Co se týká vývoje charismatu chudoby a pokory, základ zůstává stejný. Mění se pouze vnější okolnosti, podléhající přizpůsobování dané době.

4.2 Jednota a láska

Doporučení Matky Alexie, které vyslovila před svou smrtí, klade za základ společného života v komunitě jednotu a upřímnou sesterskou lásku. Láska a pospolitost tvořily základ augustiniánské řehole. Sv. Augustin v souvislosti s přijetím Ducha sv. zakončil jednu ze svých promluv slovy: „Chcete-li obdržet Ducha sv. , zachovávejte lásku, milujte pravdu, mějte touhu po jednotě.“¹⁸⁰ Též sv. Petr Fourier a Gabriel Schneider kladli na sesterskou lásku ve svých stanovách obzvláště velký důraz.¹⁸¹

Zajímavá je skutečnost, že mnozí zakladatelé se nápadně shodují při posledním odkazu svým následovníkům. Za hlavní a nejdůležitější pro život společenství považují lásku a jednotu v komunitě. Fabio Ciardi se zabývá touto problematikou v knize *Znamení jednoty*, kde na mnoha příkladech ukazuje, jak zakladatelé, každý však ze svého charakteristického pohledu a charismatického obdarování, jedinečným způsobem touží po jednotě a doporučují lásku jako nejdůležitější prvek duchovního života člověka.¹⁸² Uvědomme si, že i sám Ježíš ve své modlitbě v situaci, kdy se loučí s učedníky, odkazuje jednotu (Srov. Jan 17,11).

Řeholní společenství čerpá svou sílu z kontempace Kristova života, ten se stává původcem i cílem života společenství. Společenství je tvořeno různými lidmi, pocházejícími z rozmanitých společenských poměrů, což nebrání utváření hluboké vnitřní jednoty. Duchovní základ společenství a zakotvení v Nejsvětější Trojici je v každé době naprosto nezbytné pro životaschopnost komunity.

¹⁷⁹ Srov. *Stanovy kongregace chudých školských sester pod ochranou Matky Boží (de Notre Dame)*. vychází vlastním nákladem kongregace, Praha : 1876. Str. 5.

¹⁸⁰ Maria, zrcadlo církve, str. 153.

¹⁸¹ Ve svých Velkých konstitucích, které v originále mají přes 300 stran, se podrobně sv. Petr věnuje v 24 odstavcích právě sesterské lásce, která chrání svornost a společenství. Srov. FOURIER, PETR. *Velké konstituce* (překlad některých částí z 2. vyd. v Toul roku 1694.) samizdatové vydání. Str. 19 - 24.

¹⁸² Srov. *Znamení jednoty*, str. 51 - 80.

4.3 Důvěra v Boží prozřetelnost

Tento prvek, který je většinou spojován s osobností P. Gabriela Schneidera, je nutným základem pro život ve víře. Právě víra v Boží řízení a péči o člověka dává naději i ve zdánlivě beznadějných situacích. Sám Ježíš požadoval od učedníků i od těch, které chtěl uzdravit právě víru. Víra jako základní postoj věřícího člověka spočívá v úplné odevzdanosti do vůle Boží a v důvěrném „ano“ Bohu ke všem Jeho záměrům. Sv. Petr Fourier se obracel s důvěrou k Bohu, neboť si byl jistý, že stačí, aby o nás Bůh věděl, protože není jeho zvykem milovat a opustit.

Víra a dětinná důvěra v Boží řízení pronikala zakladatele a první sestry. Sama existence kongregace je důkazem, že ani další generace tuto důvěru neztratily. V dobách, kdy pověstné kladivo dopadalo na křehké stéblo kongregace, je sílila víra, že Bůh své dílo neopustí a Maria, její ochránkyně, bude při ní stát.

4.4 Apoštolát

Apoštolský život měl v první křesťanské době dva významy: napodobování apoštolů v jejich opuštění všeho a radikálním následování Ježíše nebo napodobování života první komunity v Jeruzalémě. Na Západě byl tento druhý náhled zastoupen snahou právě sv. Augustina. Začátkem 2. tisíciletí se pak díky sv. Františkovi apoštolským životem mínilo následování příkladu apoštolů jdoucích do každé části světa hlásat Boží království slovy i činy.¹⁸³ V dnešním chápání by se dalo říci, že jde o „zvláštní poslání šířit Boží království ve světě.“¹⁸⁴

Bl. Alexie Le Clerc říká, že apoštolát se zakládá především na lásce, která má za cíl dávat duším Boha, zprostředkovávat jim spojení s Bohem a věčný život. Za důležitý předpoklad k záchraně dětských duší považovala pokorné sklonění se k maličkým s takovou úctou, dobrotou a láskou, že budou mít odvahu se druhému svěřit a odhalit svou duši. Nutné je hlavně naše vnitřní spojení s Bohem.¹⁸⁵ Konstituce říkají, že naši zakladatelé byli Bohem povoláni, aby sloužili zanedbanému lidu, který se od Boha vzdaloval. Inspirováni Duchem sv. se snažili pozvednout křesťanský a rodinný život výchovou a vyučováním. Předním úkolem sester je proto láska k dětem a mládeži a účinná touha po spáse jejich nesmrtelných duší..¹⁸⁶

Sv. Petr Fourier říkal, že získat jedinou duši ve škole je víc, než stvořit svět.¹⁸⁷ Služba pro šíření Božího království musí vycházet z úzkého spojení s Kristem. Svůj apoštolát

¹⁸³ Srov. Znamení jednoty, str. 39 - 40.

¹⁸⁴ Konstituce 1983, čl. 78, str. 22.

¹⁸⁵ Srov. *Dvanáct rozjímání o ctnostech blahoslavené Alexie*. (samizdatové vydání, autor neuveden). Str. 22 - 24.

¹⁸⁶ Srov. Konstituce 1983, odst. 79, str. 22.

¹⁸⁷ Srov. Misionář protireformace, str. 153.

se sestry snaží přizpůsobit daným kulturním i historickým podmínkám, ve kterých působí. Ty se ovšem v současné době rychle mění a na výchovu jsou kladeny stále větší nároky. Specifická apoštolská činnost společenství je vždy nedílnou součástí charismatu a v jistém smyslu můžeme říci, že právě apoštolát je měřítkem k ověření věrnosti charismatu i sobě samým.¹⁸⁸

Konkrétní program apoštolátu kongregace nacházíme také v jednom vidění bl. Alexie Le Clerc. Zde se viděla před velkým klášterem s hráběmi v rukou. Kolem procházela skupina jezuitů a pohrdavě si ji prohlíželi, jak namáhavě shrabuje stébla slámy ponechaná větru. Chtěla, aby se ani ty opovrhované zbylé a zapomenuté kousky neztratily, a cele se věnovala té namáhavé práci. Jeden z řeholníků, ve kterém poznala sv. Ignáce, ji povzbuzoval slovy: „Chci, aby malé duše, které jsou jako děti opuštěné matkami, měly příště matku v tobě“. Z této příhody poznala Alexie, že právě péče o děvčata, kterých si svět tak málo všímá jako drobné pohozené slámy, je předním úkolem její družiny.¹⁸⁹

4.5 Mariánská spiritualita

Podle Augustinova pojmenování panen žijících v hipponské diecézi nazval i Petr Fourier své sestry „dcery blahoslavené Panny Marie“.¹⁹⁰ To jistě nebyl jediný důvod, proč kongregaci svěřil do ochrany tak mocné přímluvkyně. Svou volbu odůvodnil ve Velkých konstitucích, kde píše o svém „pevném a trvajícím přesvědčení, že Panna Maria počala, v život uvedla, vychovávala a živila kongregaci a že ji v budoucnu bude též živit, udržovat, mocně bránit a uspokojovat její potřeby.“¹⁹¹

Také otec Gabriel Schneider uctíval Matku Boží a tuto úctu svěřil i svým sestřím. V pozdějších konstitucích je vždy zmínka o úctě a následování Mariina vzoru a vštěpování této úcty i chovankám a všem, se kterými přijdou sestry do styku. Mariino *fiat*, její odevzdání se do Boží vůle, ochota plně se nasadit do uskutečňování plánu spásy nás učí pokoře, duchu chudoby a bezvýhradné lásce. Její výzva: „Udělejte všechno, co vám řekne (můj Syn)“, ¹⁹² zní generacemi jako odkaz, který se snaží sestry kongregace de Notre Dame naplňovat v celém svém životě.¹⁹³

Tradice mariánské spirituality vycházející z události Zvěstování se stává klíčovým tématem výchovy k mariánské úctě. Evangelista Lukáš vkládá do úst Panny Marie jako

¹⁸⁸ Srov. Bůh je můj přítel, str. 51 - 53.

¹⁸⁹ Srov. Bl. Alexie Le Clerc, str. 135 - 136.

¹⁹⁰ Srov. Misionář protireformace, str. 140.

¹⁹¹ Velké konstituce, str. 14, odst. 2.

¹⁹² Jan 2, 5

¹⁹³ Srov. Konstituce 1983, str. 18.

odpověď na Boží povolání slova: „Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.“¹⁹⁴ Maria se nazývá služebnicí Páně, a tak vyjadřuje své pokorné smýšlení. Služebník není nad svého Pána.¹⁹⁵ Maria ví, kde je její místo a svým postojem vzdává Bohu úctu, jaká Mu přísluší. Jako Matka Mesiáše by mohla vyžadovat větší nárok a právo na péči o potřeby Ježíše a jeho učedníků. Ona se však v evangeliích projevuje jako jedna z žen, dokonce ani není jmenována mezi těmi, které se o něj ze svých prostředků starají.¹⁹⁶ Svým postojem vyprázdnění se od touhy mít Ježíše pro sebe se stává podobnou Kristu v Jeho naprosté vydanosti.¹⁹⁷ On, který je Bůh, se činí stvořením, čili omezenou bytostí podléhající utrpení a smrti. Ježíš obětuje sebe, vydává se pro druhé. Maria se vzdává všech jistot a zcela se dává do služeb plánu spásy. Spoléhá na Boží Prozřetelnost a s důvěrou říká své „fiat, staň se!“ Chce prospět všem a nikoho nepřipravit o naději na záchranu. Hledá to největší dobro: spásu světa. Maria chce jako Ježíš milovat všechny lidi, a proto dostává pod křížem sílu stát se matkou lidstva. Pannu Marii ctíme jako svou láskyplnou matku a vzor našeho zasvěcení.¹⁹⁸ Všechny části charismatického odkazu zakladatelů se odrážejí v mariánské spiritualitě kongregace.

4.6 Prožívání charismatu dnes

Složky charismatu, jak jsme je poznali v předešlých kapitolách, tvoří základ, Boží dar, kterým je tato kongregace obdarována. Dostáváme se do dnešní situace, ve které má být tento odkaz zakladatelů prožíván. Jediné, co může člověk ovlivnit je právě ono „dnes“, ve kterém žijeme.

Po Druhém vatikánském koncilu prošla řada věcí v církvi velkou obnovou a řadou změn. Mění se jak pohled na řeholní společenství, tak i způsob myšlení a chápání obsahu slibů. Apoštolát se má přizpůsobit změněným podmínkám, řeholní oděv se má upravit, aby odpovídal potřebám a činnosti řeholníků. V této fázi obnovy bylo zvláště zdůrazňováno vnitřní spojení s Bohem a návrat k vlastním tradicím i záměru zakladatelů.¹⁹⁹ Vše se dá shrnout do jediné věty: „Vaším prvním úkolem je být u Krista“.²⁰⁰

Každé společenství prochází různými obdobími své existence. Amedeo Cencini je shrnuje do čtyřech fází. Čas počátků (trvá 10 - 30 let); rychlý růst spojený se vznikem

¹⁹⁴ Lk 1,38

¹⁹⁵ srov. Mt 10,24b

¹⁹⁶ srov. Lk 8,2-3

¹⁹⁷ srov. Flp 2,6-7

¹⁹⁸ Srov. *Provinční direktář ke konstitucím Kongregace Školských sester de Notre Dame*. Vyšlo vlastním nákladem v Hradci Králové, roku 1999. Str. 3.

¹⁹⁹ Srov. PC, 2

²⁰⁰ *Dimensione contemplativa della vita religiosa*, odst. 4. (Dokument Kongregace pro řeholníky a sekulární instituty z roku 1980) In: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatik. koncilu*. s. 324.

provincií; období ustálení (asi 120 - 150 let od založení) a období dekadence. Poslední jmenované období je zkušebním kamenem životaschopnosti institutu. Pokud toto krizové období překoná, vrátí se ke svému původnímu charismatu a podaří se mu svou apoštolskou činnost inkarnovat do doby a kultury, ve které se nachází, může dál plodně plnit své poslání. V opačném případě, kdy se krizové období nepodaří překonat, institut zaniká. Takový osud postihl více než polovinu institutů. Aby mohlo společenství čelit této růstové fázi, musí hledat nové způsoby prožívání zakladatelova charismatu. K tomu často vybízí jak dokumenty II. vatikánského koncilu, tak i Jan Pavel II. v dokumentu *Vita consecrata*.²⁰¹

Kongregace Školských sester de Notre Dame nedávno oslavila 150-té výročí uvedení kongregace do Čech. Dá se říci, že ani ji období dekadence neminulo. Ke zostření krize přispěl i samotný fakt totalitního režimu, kdy společenství nemohlo přijímat nové členky, ani vykonávat své poslání u mládeže. Jako řada řeholních institutů v naší vlasti se potýká s vysokým procentem počtu členů v důchodovém věku a malým přísunem dorostu. Jako kdyby „kladivo zkoušek“ znovu dopadlo na tenké stéblo kongregace. Podle doporučení koncilních otců je důležitým krokem k záchraně věrnost charismatu zakladatelů.

Chudoba, která byla prvním charakteristickým rysem kongregace, je aktuální i dnes, přestože se forma mění. Od materiální chudoby (ani ta nepozbývá smyslu a je vnějším svědectvím prožívaného základu) se přesouvá pozornost na vnitřní smýšlení. Právě vnitřní postoj odpoutanosti a důvěry v Boží vedení a péči o člověka je základem charismatu dnes. Prvek pokorného sklonění se k maličkým a touha po jejich spáse tvoří jádro apoštolských snah.

Nejen vnější činnost u mládeže, ale hlavně modlitba za duše a přinášení obětí jsou prostředkem, jak všechny sestry bez rozdílu mohou naplňovat odkaz zakladatelů. Mariánská spiritualita proniká celý život sester kongregace, jejich modlitby, práce, apoštolát i společný život. Láska k Bohu a k bližnímu je existenciálním základem každého křesťanského života.²⁰²

Cencini tvrdí, že existuje jen jeden spolehlivý způsob předávání charismatu. Žít ho naplno, uskutečňovat ho naplno se všemi jeho složkami.²⁰³ Jen tak můžeme pravdivě plnit Boží vůli.

²⁰¹ Srov. Bůh je můj přítel, s. 59 - 61.

²⁰² Srov. Konstituce 1983, odst. 69.

²⁰³ Srov. Bůh je můj přítel, str. 60.

ZÁVĚR

V době vzniku nové větve Kongregace Školských sester de Notre Dame bylo zakládáno v katolické části Evropy mnoho jiných institutů, které svou apoštolskou činností chtěly odpovídat na potřeby doby. Pro svou aktuálnost docházely k rozkvětu. I strom Kongregace Školských sester rostl a sílil. Víme však, že strom se zpevňuje a sílí občasným náporům větru. Kolik nesnází potkalo společenství sester de Notre Dame v různých oblastech. Všechny by nebylo možno popsat v jedné práci. Zde je pojednáno převážně o vzniku řeholní společnosti a pak o vývoji konstitucí. Jaká opatrnost a náročnost byla ze strany Vatikánu při schvalování nových institucí. Nebylo zvláštností, že cesta k definitivnímu schválení stanov trvala několik desetiletí. Je možné, že v celé řadě jiných kongregací trval tento proces ještě déle.

Při srovnávání několika aspektů v jednotlivých verzích konstitucí je možné dojít k závěru, že dějinný vývoj prožívání charismatu a spirituality v kongregaci byl vždy silně ovlivněn změnami mentality současné společnosti, změnami ve světě i v katolické církvi. Nejvýraznější posun přinesl II. vatikánský koncil. Avšak i všechna starší vydání stanov se od sebe lišila. Stručné a provizorní *Stanovy 1853* se nakonec ukázaly jako velmi promyšlené a „prorozjímané“. Přestože v nich chybí téměř všechny praktické záležitosti a na první pohled se zdají být málo konkrétní. *Stanovy 1876* jsou naopak velmi konkrétní a podrobné (například v kapitole o školách o povinnostech učitelek a vychovatelek). *Stanovy 1903* jako produkt římských úprav jsou psány poněkud jiným stručnějším stylem a velkou část v nich zaujímají odstavce o správě institutu. *Stanovy 1930*, opravené podle nově vydaného CIC, se od nich neliší, pouze v některých dílčích záležitostech již jakoby předjímalý II. vatikánský koncil. Na těchto obou verzích je vidět direktivní styl příkazů, zákazů a nařízení. Z dnešního pohledu bychom řekli, že se v nich vytrácel vnitřní rozměr řeholního života i původního poslání kongregace a zůstaly jakoby jen normativním dokumentem. Pravděpodobně šlo o odraz doby, ve které se tabuizovalo vše vnitřní, přičemž bylo žito, ale nemluvalo se o něm. Současné konstituce z roku 1983 čerpají převážně z koncilních dokumentů a z dlouholeté zkušenosti sester, které byly vychovány v duchu *Stanov 1930*, prožily těžká desetiletí komunistického útlaku a nové konstituce sestavovaly v době, kdy jejich činnost byla utlumena a částečně počítaly s tím, že kongregace v Československu zanikne. Zároveň však je patrný podíl americké a bavorské provincie, které nerušeně pokračovaly v apoštolském poslání institutu v prostředí západní civilizace.

Nynější konstituce jsou psány tak, aby co nejlépe vystihovaly podstatu charismatu společenství, která zůstává nadčasová a společná pro sestry ve všech zemích a úmyslně

zůstávají málo konkrétní. Praktické záležitosti a ty, které se často mění obsahují provinciální direktáře, jejichž změny jsou v kompetenci generální kapituly a nevyžadují schválení z Říma.

Je-li pečováno o strom tak, jak podle svého určitého druhu potřebuje, má-li odpovídající podmínky, nese vydatně kvalitní ovoce. Žije-li kongregace podle charismatu a odkazu, který jí vložili do vínku zakladatelé, jistě přinese mnohé plody. V jedné z posledních instrukcí Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života, která vyšla pod názvem: *Znovu začít od Krista* jsou řeholní společnosti vybízeny k zachování vlastní originality a k naplňování charismat týkajících se spirituality a poslání přispívat ke svatosti církve. Tvořivá charismatická odpověď zakladatelů na výzvy a potřeby doby je základem k autentickému svědectví zasvěceného života v církvi a společnosti. Bezpodmínečné následování Krista v lásce a službě druhým dává nový smysl a naplnění života člověka.²⁰⁴ Taková obnova, týkající se vlastního života v Kristu, musí vycházet ze stálého obrácení a prohlubování tohoto úzkého osobního vztahu ke Kristu. V životě zakladatelů je vždy patrný tento intenzivní vztah, ze kterého pak vychází apoštolská činnost. V našem případě je hlavním charismatickým rysem, který pronikal všechny uvedené zakladatele, chudoba a pokora. Dnes již není slovo „chudé“ přímo v názvu kongregace, přesto však zůstává v srdcích sester jako důležité pravidlo pro život. Charismatický základ naší kongregace se promítal v odkazu zakladatelů ve více prvcích, proto není tak výrazný, jako u jiných známějších světců.

Práce zdaleka nevyčerpala všechny možnosti zpracování a úhly možných pohledů, které by možná měla mít. Z důvodů omezeného rozsahu této práce byly některé prvky zjednodušeny nebo zkráceny. Přesto věřím, že zpracovaný materiál bude užitečný při formačním studiu členek kongregace a napomůže hlubšímu prožívání vlastních charismat a spirituality.

²⁰⁴Srov. KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA. *Znovu začít od Krista: Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí.* (Z italského orig. přeložila S. M. Zdislava Černá, vydáno v Římě 19. května 2002 na slavnost Letnic). 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003. ISBN 80-7266-129-9. Odstavec 13, str. 18 - 19.

Seznam literatury

- BERAN, J. *Gabriel Schneider, zakladatel Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v Čechách I. – II.* Horažďovice 1931.
- CENCINI, A. *Bůh je můj přítel: Psychologie seberealizace a autoidentifikace v Bohu.* 2. vyd. Praha: Nakladatelství Paulínky, 2004. ISBN 80-86025-12-8.
- DOUBKOVÁ, L. *Výchova a vzdělání v Kongregaci Školských sester de Notre Dame.* diplomová práce Vyšší pedagogické školy, Svatý Jan pod Skalou 1998.
- GOGOLA, J. *Řeholní formace.* 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-110-8.
- KREJCAROVÁ, M. *Vývoj Konstitucí Kongregace Školských sester de Notre Dame.* Bakalářská práce Cyrilometodějské teologické fakulty University Palackého Olomouc, 2005.
- FOJTÍKOVÁ, K. *Centralizace řádových sester kongregace Chudých školských sester de Notre Dame v letech 1950-1953.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.
- HRUDNÍKOVÁ, M. *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice.* Kostelní Vydří 1997.
- Matka Alexie Le Clerc.* Olomouc 1991.
- PETROSILLO, P. *Křesťanství od A do Z.* Kostelní Vydří 1998.
- SULIVAN, F. *Charizmy a charizmatická obnova: Biblická a teologická štúdia.* 1. vyd. Žilina: vyd. Serafin, 1998. ISBN 80-88944-01-5.
- TIHONOVÁ, M. C. *Peter Fourier. Svetec pre všetkých.* Bratislava, 1999.
- WEISMAYER, J. *Život v plnosti: Dějiny a teologie duchovního života.* 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-52-9.

Seznam pramenů

- AKŠS H. Králové, *Dějiny sv. stanov, kart. I.*
- AKŠS H. Králové, *Konstituce a generální direktář kongregace Školských sester de Notre Dame (strojopis), 1974, nesign.*
- AKŠS H. Králové, *Konstituce a pravidla kongregace Chudých Školských sester z roku 1853 (strojopisný překlad německého originálu), nesign.*
- AKŠS Hradec Králové, *Kroniky.* nesign.
- AKŠS H. Králové, *Nástiny I. – IV., nesign.*

AKŠS H. Králové, Pamětní kniha I. – IV. (1853 – 1950), nesign.

AKŠS Č. Budějovice, 100 let Kongregace Chudých školských sester de Notre Dame. nesign.
Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu (dokumenty z let 1964 - 1997).
1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.

AMBROS, P. *Kam směřuje náš zasvěcený život?* In *Přednášky* [online]. Konference vyšších představených ženských řeholí [předneseno na Svatém Kopečku u Olomouce 2000-05-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.volny.cz/kvpzr/>>.

ALEXIE LE CLERC. *Relace*. Samizdatové vydání ve slovenském překladu, uloženo v generálním archívu Kongregace Školských sester de Notre Dame v Hradci Králové.

DERRÉALOVÁ, H. *Misionář protireformace: Sv. Petr Fourier a založení kongregace de Notre Dame*. Samizdatové vydání.

FOURIER, P. *Velké konstituce*. Samizdatový překlad některých částí z 2. vyd. v Toulou roku 1694. Uloženo v generálním archívu Kongregace Školských sester de Notre Dame v Hradci Králové.

JAN PAVEL II. *Vita consecrata. O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě*. (schváleno 25. března 1996) 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-187-3.

KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA. *Znovu začít od Krista: Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003. ISBN 80-7266-129-9.

Konstituce Kongregace Školských sester de Notre Dame, mateřinec Horažďovice. Vychází vlastním nákladem kongregace, roku 1983.

Stanovy kongregace chudých školských sester pod ochranou Matky Boží (de Notre Dame), Praha 1876.

Stanovy kongregace Chudých Školských sester pod ochranou Matky Boží (d.N.D.), Horažďovice 1903.

Stanovy kongregace Chudých Školských sester pod ochranou Matky Boží (de Notre Dame), Horažďovice 1930.

Seznam zkratek

AKŠS	Archiv Kongregace Školských sester
CIC	Codex iuris canonici
c. k.	císařský a královský
č.	číslo
č. p.	číslo popisné
inv. č.	inventární číslo
K	rakouská koruna
Kč	česká koruna
kart.	karton
M.	Marie
nesign.	nesignováno
P.	Pater
PC	Perfectae caritatis
roč.	ročník
s.	strana
sign.	signatura
srov.	srovnej
sv.	svatý, svatá
šk.	školní

ABSTRAKT

BEDNÁŘOVÁ, A. *Dějinný vývoj spirituality Kongregace Školských sester de Notre Dame v Českých zemích*. České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin.

Vedoucí práce doc. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Klíčové pojmy: kongregace, spiritualita (spirituál), superior, charisma, potřeba doby, stanovy / konstituce / řeholní pravidla, sliby, evangelní rady, apoštolát

Práce se zabývá původem a následným vývojem spirituality Kongregace Školských sester de Notre Dame v Českých zemích. V první části je nastíněn vznik společenství sester ve Francii koncem 16. století. Počátkem byla myšlenka zakladatelů jako odpověď na potřebu doby. V další části je popsán vznik nové větve v Čechách. Diecézní kněz Gabriel Schneider v polovině 19. století viděl pastorační potřebu v oblasti svého působení, péči o vzdělání a výchovu dívek, budoucích matek rodin. S velkými obtížemi ale s důvěrou v Boží prozřetelnost se věnuje zrodu a rozkvětu duchovní rodiny sester, která má naplňovat své poslání v církvi i ve společnosti.

Jak se jeho myšlenka a charisma zakladatelů z Francie uskutečňovala v následujících desetiletích je nastíněno ve třetí kapitole. Důležitými momenty působícími na prožívání spirituality kongregace v průběhu jejích dějin jsou změny v církvi, ve společnosti a proměna mentality doby.

ABSTRAKT

The Historical Stages of the Spirituality of the Congregation of the School Sisters of Notre Dame.

Key terms: congregation, spirituality (spiritual), superior, charisma, needs of the time, constitution, regular rules, vows, evangelical teachings, apostolate

The work deals with the origin and sequential development of the spirituality of the Congregation of the School Sisters of Notre Dame in Czech countries. The first part included the beginning of the community of Sisters in France at the end of the 16th century. At the beginning the founders tried to answer the needs of the time. The next part describes the origin of a new branch in Bohemia. In the middle of the 19th century Father Gabriel Schneider discerned the pastoral need, which involved the education and training of girls, the future mothers of families. With great difficulties but with the trust in the God's providence, he gave himself to the work of the birth and blossoming of the spiritual family of the Sisters that fulfilled its mission for the Church and society.

The third part showed how his idea and the charisma of the founders from France accomplished this in the next decades. The important factors, that influenced the living of the Congregation's spirituality in the course of its history, were the changes in the Church and in society and the transformation of the mentality of time.

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
knitovna
Kněžská 2
370 01 České Budějovice